

บทที่ ๒

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเสนอวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเสนอในสี่หัวข้อใหญ่ คือ ส่วนที่หนึ่งความหมายและองค์ประกอบของหลักสูตร ส่วนที่สองการศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วนที่สามการศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์ในประเทศไทย และการวิเคราะห์หลักสูตรมรรชาภิบาลศาสตร์ระดับปริญญาตรีในปัจจุบัน และส่วนที่สี่การวิจัยอนาคตแบบเทคนิคเคลฟาย พร้อมงานวิจัยทางมรรชาภิบาลศาสตร์ที่ใช้เทคนิคนี้

ความหมายและองค์ประกอบของหลักสูตร

รูปแบบที่เป็นโครงสร้างแน่นอนที่จะกำหนดแนวทางการศึกษาได้ คือ หลักสูตร ซึ่งถือว่าเป็น "หัวใจสำคัญของการศึกษา" หลักสูตรเป็นแกนสำคัญที่จะนำการศึกษาไปสู่ปรัชญาและเป้าหมายของสังคมที่ต้องการ มีผู้ให้ความหมายคำว่า หลักสูตร แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้คือ

ซำรง บัวศรี (๒๕๐๘ : ๖๔) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนและครูสอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ ซึ่งมีโครงสร้างประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา และการวัดผล

สมิทร คุณานุกร (๒๕๒๖ : ๒) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

Taba (1962 : 12) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนและครูสอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้

จากคำนิยามและความหมายของคำว่า "หลักสูตร" ที่นักการศึกษากล่าวไว้สรุปความหมายไว้ดังนี้ หลักสูตร คือ โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะตรงตามความมุ่งหมายที่วางไว้ การให้คำนิยามและความหมายของคำว่า หลักสูตรจะแตกต่างกันตามระดับการศึกษา อันเนื่องมาจากขอบเขตและหน้าที่ของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน การศึกษาระดับประถมศึกษาความหมายของหลักสูตรมักจะครอบคลุมประสบการณ์ทั้งหมดและทุกอย่างที่โรงเรียนจัดขึ้น ส่วนในระดับอุดมศึกษานั้น หลักสูตรจะเน้นเฉพาะเรื่องราววิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหา และรายวิชาเหล่านั้นเป็นสำคัญ (Veysey 1973 : 22)

ในการวิจัยเรื่องหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย
ผู้วิจัยศึกษาในขอบเขตดังนี้คือ

๑. ความมุ่งหมาย
๒. โครงสร้างและขอบข่ายเนื้อหาวิชา
๓. การเรียนการสอน
๔. การวัดและประเมินผล

๑. ความมุ่งหมาย ในการจัดการศึกษาของประเทศจะยึดถือปรัชญาการศึกษา เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาของรัฐ เพื่อใช้กำหนดความมุ่งหมายการศึกษาทุกระดับของประเทศ ความมุ่งหมายเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ และพฤติกรรมตามที่ต้องการ ชำรงบัวศรี (๒๕๐๔ : ๔) ได้กล่าวถึงความสำคัญของความมุ่งหมายทางการศึกษาไว้ดังนี้คือ

๑. เป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการศึกษา
๒. เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
๓. ช่วยให้ผู้สอนทราบกระบวนการและเป้าหมายของการใช้หลักสูตร
๔. ช่วยในการกำหนดความมุ่งหมายและบริหารงานของโรงเรียน
๕. ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล

สมิทร คุณานุกร (๒๕๑๔ : ๔๒-๔๓) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายทางการศึกษาว่า แบ่งได้ ๕ ระดับ ทั้งนี้ ความมุ่งหมายระดับชาติหรือมักเรียกว่าปรัชญาการศึกษา /หรือปณิธานการศึกษา ความมุ่งหมายแต่ละระดับการศึกษา ความมุ่งหมายระดับหลักสูตร ความมุ่งหมายระดับหมวดวิชา ความมุ่งหมายในการสอนหรือจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ซึ่งความมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน และสามารถนำไปปฏิบัติได้ ทั้งรูปแสดงความสัมพันธ์ต่อเนื่องของความมุ่งหมายทางการศึกษาข้างล่างนี้

ภาพแสดงความสัมพันธ์ของความมุ่งหมายการศึกษาระดับต่าง ๆ

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งโดยทั่วไปจะมีความคล้ายคลึงกับความมุ่งหมายแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งเป็นความมุ่งหมายที่เน้นเฉพาะความมุ่งหมายของแต่ละระดับการศึกษาเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา รุ่งทิวา จักรภัทร (๒๕๒๗ : ๔) และ ศิริกุล บลิสัถ์ (๒๕๒๓ : ๒๓-๒๔) กล่าวสอดคล้องกันว่า ความมุ่งหมายของหลักสูตรและความมุ่งหมายแต่ละระดับการศึกษาอาจใช้แทนกันแล้วแต่นโยบายการศึกษา

ของแต่ละประเทศ สำหรับแนวทางกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร รัตนา ศิริพานิช (๒๕๑๘ : ๑๗) กล่าวเพิ่มเติมว่า ควรให้แคบและเจาะจงลงไปในแต่ละระดับการศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และจะต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายระดับชาติ นอกจากนี้ความมุ่งหมายจะต้องกล่าวไว้ชัดเจนเพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้เข้าใจ ใ้แจ่มแจ้ง ตรงกัน และใช้เป็นแนวปฏิบัติได้

การกำหนดความมุ่งหมายทางการศึกษามีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงหลายประการ Benjamin S. Bloom (1967 : 6-8) กล่าวว่าในการจัดการศึกษาควรให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาใน ๓ ประการ คือ

๑. ความรู้และความเข้าใจ (Cognitive Domain) เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาทางสติปัญญา กล่าวคือ ให้ความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบวิธี ความจริง ทฤษฎี หลักการ การศึกษาเหตุผล การนำความรู้ไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ตลอดจนรู้จักประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ

๒. ทักษะและความสามารถ (Psychomotor Domain) เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนากล้ามเนื้อ หรือการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการปฏิบัติในเรื่องที่มีความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดทักษะจนมีความชำนาญถึงขั้นทำโดยอัตโนมัติ

๓. เจตคติและความซาบซึ้ง (Affective Domain) เป็นความมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาทางด้านความรู้สึกและทางอารมณ์โดยทั่วไป เช่น ความสนใจ การมองเห็นคุณค่า ความซาบซึ้ง ความชื่นชม และยอมรับนำไปประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนรู้จักทะนุบำรุง ส่งเสริม และหวงแหนรักษาไว้

Tyler (อ้างถึงใน ชวิชัย ชัยจิรฉายากุล ๒๕๒๗ : ๑๒) ได้เสนอแนวทางกำหนดความมุ่งหมายทางการศึกษาว่า ควรเน้นในสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับอนาคต ความมุ่งหมายควรเน้นที่การรู้จักแก้ปัญหา การเรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ทักษะในการสังเกต การวิเคราะห์ การสื่อความหมาย ตลอดจนการพัฒนาเจตคติที่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลง สำหรับแนวทางกำหนดความมุ่งหมายในประเทศไทย คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (๒๕๑๘ : ๑๕) ได้กล่าวถึงการศึกษาที่พึงประสงค์ไว้กว้าง ๆ ดังนี้คือ การศึกษาที่พึงประสงค์จะต้องเป็นการศึกษาที่เสริมสร้าง

ความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติ ให้คนไทยรู้จักตนเอง รู้จักชีวิต เข้าใจสังคมและ
สิ่งแวดล้อมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ แล้วนำความรู้ความเข้าใจมาใช้แก้ปัญหา และเสริมสร้าง
ชีวิตในสังคมให้ดีขึ้นโดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติ

ความมุ่งหมายของหลักสูตรจะแตกต่างกันตามสาขาวิชา โดยความ
มุ่งหมายของหลักสูตรแต่ละสาขาวิชาที่จะมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติความวิชาที่นั้น ซึ่ง
หมายถึงบทบาทของวิชาชีพต่อสังคม ตลอดจนมีปรัชญาและวิถีทางการดำรงชีวิตในสังคม
อย่างเหมาะสม ซึ่ง Inglis (อ้างถึงใน ชวัชชัย ชัยจิรฉายาภุค ๒๕๒๗ : ๑๔) มี
ความเห็นว่าคุณค่าความมุ่งหมายของหลักสูตรควรจะเน้นในสามประเด็นหลัก คือ

๑. กำนความเป็นพลเมืองดี เป็นการเตรียมผู้เรียนแต่ละคนให้เป็น
พลเมืองที่พึงประสงค์ มีความรับผิดชอบ และให้ความร่วมมือในการทำประโยชน์แก่
สังคม
 ๒. กำนทางอาชีพ เป็นการเตรียมผู้เรียนให้มีอาชีพ สามารถทำงานใน
สาขาอาชีพ หรือ เป็นผู้ผลิตได้
 ๓. กำนการปรับตนเองของแต่ละบุคคล เป็นการเตรียมตัวผู้เรียนให้รู้จัก
ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง
- สำหรับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ Dean (1972: 21) ได้สรุปว่า มีความ
มุ่งหมายเพื่อมุ่งผลิตบุคคลให้มีความรู้ทั้งทางทฤษฎี และความสามารถในการปฏิบัติงาน
ห้องสมุดได้ในทุกด้าน ตลอดจนมีพื้นฐานทางการศึกษาที่ดี มีความเต็มใจที่จะให้บริการแก่
สังคม และสามารถปกป้องจรรยาบรรณของวิชาชีพอย่างเหนียวแน่น

๒. โครงสร้างและขอบข่ายเนื้อหา โครงสร้างและเนื้อหาวิชาเป็นส่วนสำคัญ
ของหลักสูตร เพราะเป็นส่วนที่ตอบสนองความมุ่งหมายของหลักสูตรให้สัมฤทธิ์ผล ดังนั้น
ในการกำหนดโครงสร้างและเนื้อหาวิชา ควรให้เหมาะสมกับระดับชั้นการศึกษา และจัด
ลำดับความยากง่ายให้มีความสัมพันธ์กัน และไม่ซ้ำซ้อน

โครงสร้าง หรือ องค์ประกอบของหลักสูตรอุดมศึกษา นิยม วาจานนท์
(๒๕๒๓ : ๖) กล่าวไว้ในนโยบายทหวงมหาวิทยาลัยในเรื่องหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป

ว่าพิจารณาได้ ๓ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง การศึกษาวิชาชีพ (Professional Education) ส่วนที่สอง การศึกษาทั่วไป (General Education) และส่วนที่สาม คือ รายวิชาเลือก (Elective Courses) ซึ่ง โทซูร์ย์ สินลาร์กัน (๒๕๒๔ : ๒๓) ได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติมในรายละเอียดดังนี้ คือ

๑. การศึกษาวิชาชีพ เป็นเนื้อหาความรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ท้าความเข้าใจ และปฏิบัติได้ในวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่ง เช่น เป็นครู เป็นแพทย์ หรือ เป็นสถาปนิก

๒. การศึกษาทั่วไป เป็นเนื้อหาความรู้ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนะ แนวคิด และบุคลิกที่กว้างขวาง ไม่คับแคบเฉพาะในสาขาวิชาชีพของตน มีความรับผิดชอบ สร้างเสริมคุณธรรมในด้านต่าง ๆ เพื่อเสริมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ขึ้น สามารถประกอบอาชีพได้ดี และมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. รายวิชาเลือก ในระดับอุดมศึกษาถือว่าวิชาเลือกเป็นส่วนที่สำคัญส่วนหนึ่ง เพราะเป็นการให้โอกาสแก่ความสนใจที่กว้างขวางและแตกต่างกันของผู้เรียน โดยทั่วไปวิชาเลือกมักจะจัดไว้ในการศึกษาวิชาชีพ และวิชาการศึกษาทั่วไปอยู่แล้ว หรืออาจเปิดวิชาเลือกอื่น ๆ ในบางสาขาเพิ่มเติมให้นอกเหนือไปจากสาขาเฉพาะได้

เนื้อหาของหลักสูตรเป็นสาระสำคัญของความรู้ที่จะนำมาใช้พัฒนาและเสริมสร้างผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะหลักสูตรระดับอุดมศึกษาซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องเนื้อหา และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหามาก (Veysey 1973: 22) ในการพิจารณาเพื่อกำหนดเนื้อหาจึงมีความสำคัญมาก รุงทิวา จักรกร (๒๕๒๗ : ๔) กล่าวว่า จะคงพิจารณาว่าเนื้อหาอะไรควรนำไปสอนก่อนหลัง พร้อมทั้งต้องกำหนดระยะเวลาเรียนด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และพัฒนาไปได้อย่างมีสัมฤทธิ์ผลสูงสุด จำเป็นต้องมีวิธีการคัดเลือกเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สามารถคัดเลือกเนื้อหามาจัดในหลักสูตร ได้เหมาะสม

Taba (1962: 267-289) ได้เสนอเกณฑ์พิจารณาเลือกเนื้อหาและประสมการณ์การเรียนรู้ไว้ ๖ ประการ คือ

๑. เชื่อถือได้ และเป็นแก่นสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
๒. สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม
๓. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
๔. ทบสนองความมุ่งหมายได้หลายประการ
๕. สอดคล้องกับวิถีภาวะในการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียน
๖. สอดคล้องกับความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน

นอกจากนี้คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาของไทย (๒๕๑๔

: ๑๕) ได้เสนอว่า เกณฑ์สำคัญในการจัดเนื้อหาแต่ละระดับการศึกษา ควรคำนึงถึง ความต้องการใช้ในชีวิตจริง และความพิศการอันกว้างขวางของวิทยาการในโลกปัจจุบัน เป็นเกณฑ์ด้วย ซึ่งถ้าจัดหลักสูตรได้เหมาะสมทั้งนี้แล้ว จะทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น สำหรับการกำหนดเนื้อหาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี พบว่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ กรมวิเทศสหการได้แต่งตั้งคณะกรรมการงานด้านการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ มาตราฐานฉบับนี้ให้ข้อเสนอว่า การกำหนดรายวิชาในหลักสูตรปริญญาตรี ควรประกอบด้วยวิชาพื้นฐานดังต่อไปนี้ คือ (๑) วิชาห้องสมุดกับสังคม (๒) การเลือกซื้อหนังสือ และอุปกรณ์ห้องสมุด (๓) การจัดหมู่หนังสือ และการทำบัตรรายการ (๔) บรรณานุกรมหนังสืออ้างอิง และบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า (๕) การดำเนินงานและบริหารงานห้องสมุด และวิชาประกอบอื่น ๆ ในแขนงอื่นที่เกี่ยวข้อง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ มีการประชุมแผนการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ในการประชุมสามัญของสหพันธ์สากลแห่งสมาคมห้องสมุด ๗ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ได้กล่าวถึง เนื้อหาของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ว่า ควรประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังต้องเรียนวิชาทั่วไปทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี วิทยาศาสตร์ทั่วไป วิชาชีพด้านบรรณารักษศาสตร์ บริการเอกสารสนเทศ วิชาที่สอน แบ่งเป็นวิชาบังคับ และวิชาเลือกตามความสนใจและความถนัด เนื้อหาวิชาต้อง ครอบคลุมถึงหน้าที่ของห้องสมุดต่อสังคม หลักเกณฑ์การทำบรรณานุกรม การบริการ การอ่าน การเลือกวัสดุในห้องสมุด หลักการจัดห้องสมุด ความรู้เกี่ยวกับประวัติ ห้องสมุด ระเบียบวิธีวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ตลอดจนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยงาน ห้องสมุด (Marco 1976: 209-223)

๓. การเรียนการสอน บรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในส่วนนี้จะเน้นเฉพาะวิธีการสอน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานด้วย โดยจะกล่าวถึงวิธีการสอนที่นักการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์ได้แก่คือ วิธีการสอนแบบบรรยาย วิธีการสอนแบบอภิปราย และการสัมมนา วิธีการสอนแบบฝึกปฏิบัติ และเทคนิคการสอนอื่น ๆ เช่น การสอนแบบแก้ไข ปัญหา การมอบหมายโครงการ การศึกษานอกสถานที่ ที่ใช้ผสมผสานในการสอนข้างต้นด้วย

วิธีการสอนแบบบรรยาย นับว่าเป็นวิธีการสอนหลักที่ผู้สอนในมหาวิทยาลัยยึดถือและปฏิบัติกันอย่างกว้างขวาง และผู้เรียนส่วนมากก็พอใจ พบว่าใช้มานานแล้วในสาขาบรรณารักษศาสตร์จากรายงานของ Williamson ในปี ค.ศ. ๑๙๒๓ พบว่าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ทั้งหมดใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ซึ่ง Metcalf, Rubsel และ Osborne ได้กล่าวสรุปถึงวิธีการบรรยายว่า "ระบบการบรรยายดูเหมือนจะเป็นแบบที่ที่ดีที่สุดในการสอนส่วนใหญ่ของรายวิชา ถ้าผู้สอนมีความสามารถและประสบการณ์ที่จะทำให้การสอนนั้นน่าสนใจและมีสาระ" (Metcalf, Rubsel and Osborne 1943: 57)

โดยทั่วไปแล้ว การสอนแบบบรรยายใช้ได้ผลกับจุดประสงค์ในการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหา แนวคิดเบื้องต้น คำนิยามหลัก หรือข้อมูลที่จำเป็นจะต้องอธิบายเพิ่มเติมหรือสรุปย่อ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๐: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ซึ่ง Painter (1974: 37-38) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า รูปแบบการสอนแบบบรรยายนับว่าเป็นวิธีการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนมีความคุ้นเคย และใช้ประมาณ ๘๐% ของรายวิชานั้น ในขณะที่ Bramley (1975: 177) กล่าวถึงประโยชน์ที่สำคัญของวิธีการสอนแบบบรรยายว่า มีประสิทธิภาพในการสื่อสารข่าวสารในรูปแบบที่เรียบง่าย และประหยัดที่สุดในการถ่ายทอดข้อเท็จจริงกับคนกลุ่มใหญ่ในเวลาพร้อม ๆ กัน

จากการศึกษาของ Stone (1965: 35-36) ซึ่งทำการสำรวจโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ๒๗ แห่ง พบว่าโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ดังกล่าวใช้วิธีการสอนแบบบรรยายและเทคนิคการสอนอื่น ๆ ประกอบกัน ส่วน McMullen (1965: 65-68) ซึ่งสอนวิชาเบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์ คือ วิชาประวัติหนังสือและห้องสมุด ก็ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายประกอบกับการอภิปรายในห้องเรียน การมอบหมายงานให้อ่าน

และการใช้สื่อทัศนวัสดุอื่น ๆ ประกอบการสอน Carter (1965: 14-18) สอนวิชาการคัดเลือกหนังสือ ใช้วิธีการสอนแบบบรรยายกับการมอบหมายโครงการเกี่ยวกับหนังสือ การรายงานปากเปล่า การอภิปราย และการพบปะกับผู้บรรยาย ขณะที่ Hagan (1965: 19-23) ได้สรุปรายงานจากข้อเสนอแนะของสถาบันเกี่ยวกับการสอนการคัดเลือกวัสดุห้องสมุดไว้ว่า มีการนำแบบฝึกหัดการทดลองไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยการอ่าน การเล่าเรื่องหนังสือ เทปการเล่าเรื่อง และเทปเล่าเรื่องหนังสือ และกรณีศึกษา Metcalf (1943: 58-59) ก็ได้กล่าวเสนอแนะถึงวิธีการสอนแบบบรรยายกับการใช้สื่อทัศนวัสดุ การมอบหมายงานให้อ่าน วิธีการมอบหมายงาน และวิธีการแก้ไขปัญหา ขณะที่ Held (1965: 228-33) กล่าวว่าเขาได้รู้ว่าการใช้วิธีการบรรยาย การแก้ไขปัญหา การให้ทำรายงาน และการทดสอบ มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนรายวิชาอ้างอิง และ Bush (1971: 200-201) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการสอนแบบบรรยายกับการสอนแบบแก้ไขปัญหา ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติพบว่าวิธีการสอนทั้งสองวิธีไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แต่ถ้าใช้วิธีการสอนทั้งสองประกอบกันจึงจะมีผล และสภาพการเรียนการสอนที่กระตือรือร้นจะมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่ดีในรายวิชาอ้างอิง

การสอนแบบอภิปรายและแบบสัมมนา เป็นวิธีการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนในการคิด พิจารณา วิเคราะห์ วิจารณ์สิ่งที่เรียนนั้น แล้วเสนอสิ่งที่พิจารณานั้นต่อผู้สอนหรือผู้เรียนด้วยกัน มีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกัน การอภิปรายในชั้นเรียนโดยทั่วไปจะใช้กับเทคนิคการสอนอื่น ๆ เนื่องจากมีประโยชน์ในการฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นผู้นำที่ดี ทำให้ผู้สอนมีวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนคิด และแสดงออกตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม Danton (1949: 28) ได้ชี้ให้เห็นว่าการอภิปรายจะไม่มีผลถ้าการอภิปรายนั้นมีลักษณะดังนี้ คือ การพูดแบบนกแก้วนกขุนทอง การอ่านสถานการณ์ซึ่งไม่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน หรือในกรณีที่ผู้เรียนบางคนมีความรู้น้อย Metcalf (1943: 39) กล่าวว่า การสอนแบบอภิปรายที่มีประสิทธิผลจะเป็นสิ่งที่อยากสำหรับวิชาบรรณารักษศาสตร์ เนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่จะพัฒนาจากประสบการณ์เท่านั้น ในขณะที่ Bonne (1965: 3-7) ซึ่งสอนวิชาสิ่งพิมพ์รัฐบาล กล่าวว่า เขาใช้วิธีการสอนแบบสัมมนาและโครงการ การรายงานปากเปล่า และ

การอภิปรายในชั้นเรียนที่ควบคุมและแนะนำโดยผู้สอน Larsen และ Blazek (1970: 145-147, 1974: 22-23) ซึ่งสอนวิชาบรรณานุกรมก็อธิบายว่า ใช้วิธีการสอนแบบ สัมมนากับการบรรยาย การศึกษานอกสถานที่ การมอบหมายงานรวบรวมบรรณานุกรม ที่เลือกสรร การอภิปรายรายงานของผู้เรียนในชั้นเรียน โดยเปิดโอกาสให้มีการโต้เถียง สรุปลง และนักเรียนแต่ละคนโต้แย้งหัวข้อของตนเอง ส่วน Larsen รายงานว่า ปฏิกริยา ของนักเรียนต่อวิธีการสอนแบบสัมมนานี้ว่า โดยทั่วไปนักเรียนจะชอบ เหตุผลบางส่วน เนื่องจากไม่มีความกดดันของการสอน และแจกจ่ายข้อมูลทางบรรณานุกรมของหนังสือที่ เฉพาะ

การสอนแบบฝึกปฏิบัติ เป็นวิธีการสอนที่มีความสำคัญมาก เพราะทำให้ การศึกษามีความสมบูรณ์ มีการผสมผสานกันระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ การสอน แบบฝึกปฏิบัติเป็นการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้จากของจริง และลงมือทำด้วยตนเอง ผู้เรียน จะเรียนรู้ด้วยตนเองว่าสิ่งที่เรียนนั้นเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไร และในบางกรณีก็จะ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบของการฝึกปฏิบัติ จึงนับว่าเป็นการให้ ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน การสอนแบบฝึกปฏิบัติมีผู้เรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น การสอนแบบทดลอง (Experimentation) การสอนแบบปฏิบัติการ (Laboratory) และการฝึกฝน (Practicals) ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ Rothstein (1968: 217) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการฝึกงานในสาขารบรรณารักษศาสตร์ดังนี้คือ เป็นการ สอนที่สามารถ สร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียน สร้างประสบการณ์ที่กว้างไกล และนำทฤษฎี ไปสู่ความจริง Ward (1973: 234) ได้กล่าวสนับสนุนว่า การฝึกงานเป็นสิ่งที่มีคุณค่า เพราะจะทำให้ให้นักศึกษามีโอกาสค้นหาสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ และสามารถประเมินผลการนำไป ใช้ได้ Neill (1975: 1) กล่าวว่า การที่จะเข้าใจขอบเขตการต่าง ๆ เช่น การ คัดเลือกและสังวศุ การทำบัตรรายการ หรือการสร้าง Thesauri นักศึกษาจะต้อง ทำงานนั้นจริงอย่างน้อยสักครั้งหนึ่ง และต้องฝึกซ้ำเพื่อนำไปสู่การ เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expertise) Dunkin (1964: 234) กล่าวย้าว่า สำหรับรายวิชาการทำบัตร รายการขั้นต้น โดยธรรมชาติของวิชา และความต้อการผู้เรียนแล้ว การเรียนการสอน จะต้องเกี่ยวข้องกับภาคปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่

๔. การวัดผลและประเมินผล การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กัน ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในกระบวนการที่มุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และทัศนคติของผู้เรียน ชุมพร ยงกิตติกุล และ ประคอง กรรณสุต (๒๕๒๔ : ๓๒-๓๓) ได้กล่าวถึงหลักเบื้องต้นของการวัดผลและประเมินผลการศึกษาว่า ประกอบด้วย

๑. กำหนดสิ่งที่ต้องการวัด และจุดประสงค์ในการวัด
๒. เลือกเทคนิค และวิธีการวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย
๓. ต้องวัดให้ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทุกด้าน
๔. ต้องหุ้ข้อดี ข้อจำกัด ของวิธีการวัดผลแต่ละประเภท
๕. ต้องแปลความหมายของข้อมูลที่ไ้จากการวัดผลเพื่อนำไปใช้ปรับปรุง

ผลที่ไ้จากการวัดและประเมินผลย่อมมีผลกระทบต่อดัชนีประสิทธิผลทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน เพราะจะทำให้ไ้ทราบข้อเท็จจริงว่าการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดและไ้มาตรฐานหรือไม่ ในทางกลับกันผลจากการวัดผลและประเมินผลย่อมเป็นเครื่องช่วยพิจารณาปรับปรุง ประสิทธิภาพการเรียนให้ม่ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาปรับปรุงความมุ่งหมายของการศึกษาให้อยู่ในแนวทางที่เป็นไปไ้ในสภาพแวดล้อมนั้น (สภาพ วาณิชชาน และ อรพินธ์ โภชนกา ๒๕๒๔ : ๑-๒) ฉะนั้นการเลือกเทคนิคหรือวิธีการวัดและประเมินผลให้เหมาะสมจึงมีความสำคัญมาก ควรเลือกให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน ค้เลือกเทคนิคหรือวิธีการวัดผลที่ดีที่สุดที่สามารถวัดพฤติกรรมเหล่านั้นไ้จริงตามที่คุณสอนต้องการ ซึ่ง ชาวาล แพร์กิตกุล (๒๕๑๔ : ๔๖-๔๗) กล่าวว่า ควรคำนึงถึงความถูกต้องเที่ยงตรงของผลที่ไ้จากการใช้เครื่องมือชนิดนั้น ๆ ด้ย โดยพิจารณาว่าวิธีการวัดผลชนิดนั้นมีไว้สำหรับใช้วัดอะไร และควรใช้ในโอกาสใด ในขณะที่ เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ และ เอนกกุล กรวิแสง (๒๕๒๒ : ๒๖) กล่าวเพิ่มเติมว่า ไม่มีวิธีการวัดผลใด ๆ ที่ดีที่สุดสำหรับพฤติกรรมแต่ละด้าน ต้องใช้หลายวิธีรวมกัน

งานเขียนของ Kaye และ Wood (1975: 184, 191-193) ไ้รวบรวมวิธีการวัดผลในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและระดับโปลีเทคนิคในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า วิธีการวัดผลใช้วิธีการทดสอบมาก รวบรวมไ้ดังนี้คือ

๑. การสอบโดยการเปิดหนังสือ (Open Book Examination) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สอบนำหนังสือและเอกสารเข้าไปในห้องสอบได้
 ๒. การสอบแบบให้คำตอบมาก่อน (Pre-published Examination Papers) ผู้สอนจะพิมพ์คำถามให้ผู้เรียนไปศึกษาเรื่องนั้น ๆ มาก่อนที่จะมาเขียนคำตอบในห้องสอบ
 ๓. การประเมินผลโดยการกำหนดเวลา (Flexible-time Assessment) เป็นวิธีที่ผู้สอนให้คำถามกับผู้สอบให้ค้นคว้าหาคำตอบในเวลาที่กำหนดให้
 ๔. การสอบปากเปล่า (Oral Examination) การสอบปากเปล่านี้เป็นวิธีการวัดผลที่ใช้เฉพาะบางวิชาเป็นกรณีไป
 ๕. การประเมินผลแบบต่อเนื่อง (Continuous Assessment) เป็นการวัดผลตลอดเวลาในระหว่างที่เรียนโดยวัดจากผลงานของผู้เรียน และใช้วิธีการวัดผลที่แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม
 ๖. การทำวิทยานิพนธ์ (Dissertation) เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ลึกซึ้งและเข้าถึงข้อมูลปฐมภูมิ
 ๗. การทำโครงการ (Project) ให้ผู้เรียนเขียนโครงการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในลักษณะการศึกษาระบบงานและประยุกต์ไปใช้
 ๘. การทดสอบปรนัย (Objective Test) เป็นการออกแบบทดสอบให้ผู้ตอบเลือกตอบ
 ๙. การวัดผลโดยพิจารณาจากผลงานว่าผ่านหรือไม่ (Pre-published Past Lists) ผู้สอนจะพิมพ์รายการผลงานของผู้เรียนที่ผ่านมา ซึ่งจะมีทางเลือกได้ ๓ ทาง คือ
 - ๙.๑ ถ้าดูจากคะแนนแล้วไม่ผ่านให้สอบข้อเขียน
 - ๙.๒ ถ้าผลงานผ่านก็ให้สอบเช่นกัน แต่เป็นการสอบเพื่อปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นหรือ
 - ๙.๓ เลือกที่จะไม่สอบข้อเขียน แต่ผลลัพท์ต่าง ๆ ของงานที่ทำยังอยู่
- เช่น เกม

Patel (1977: 1717A) ได้ศึกษาเปรียบเทียบถึงวิธีการวัดผลที่ใช้สำหรับนักศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการวัดผลตลอดเวลา โดยพบว่าวิธีการวัดผลหลาย ๆ ครั้งก็ว่าการสอบเพียงครั้งเดียวตอนปลายเทอม ซึ่ง New (1978: 101) ก็เห็นด้วย และเสนอว่า ในการวัดผลวิชาบรรณารักษศาสตร์ควรมีการสอบและการวัดผลจากผลงานของผู้เรียนประกอบด้วย ขณะที่ David (1978: 99-100) กล่าวว่า การวัดผลการเรียนตลอดเวลาในระหว่างเรียน โดยการประเมินจากผลงานของผู้เรียน (Assessed Course Work) เป็นการประเมินผลที่ดี เพราะต้องใช้วิธีการวัดผลหลายอย่างร่วมกัน โดยผู้สอนจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะใช้วิธีการใดบ้าง จึงจะเหมาะสม เช่น อาจเป็นวิธีการค้นคว้า ทำรายงาน การทำโครงการ การทำแบบฝึกหัด ตลอดจนการลงมือปฏิบัติจริง การวัดผลดังกล่าวนอกจากจะถูกตั้งคำถามหลักการวัดผลแล้ว ยังทำให้ทราบความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียนด้วย เพราะเป็นการวัดผลต่อเนื่องกันไปทั้งเทอม ซึ่ง Kaye และ Wood (1975: 184-185) เห็นด้วยกับการประเมินผลที่วัดจากผลงานผู้เรียนเช่นกัน เขากล่าวไว้ในบทความเรื่องการสอนและทดสอบในวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศว่า การประเมินผลแบบต่อเนื่องอาจมีความหมายหลายอย่างแตกต่างกันออกไปเมื่อแยกความหน้าที่ แต่ที่จริงแล้วมุ่งทดสอบผลงานของผู้เรียนในระหว่างการศึกษาวิชานั้น ซึ่งตรงกันข้ามกับการสอบไล่โดยใช้การสอบข้อเขียนครั้งเดียวเมื่อปลายเทอม การประเมินผลแบบต่อเนื่องนี้ในแต่ละวิชาอาจจะประกอบไปด้วยวิธีการวัดผลหลาย ๆ วิธี และวัดจากผลงานของผู้เรียนทุกชั้น นับว่าการประเมินผลแบบนี้เป็นลักษณะการประเมินผลที่สม่ำเสมอ และสามารถบ่งชี้ให้เห็นทั้งการสอนและการประเมินผล

การศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา

วิชาบรรณารักษศาสตร์เริ่มต้นขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๘๓ โดยในระยะแรก Melvil Dewey ได้เสนอให้มีการจัดสอนและฝึกงานทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติอย่างมีหลักการในห้องสมุดที่ทันสมัย และจัดดำเนินการอย่างดีที่สุด โดยให้อยู่ในความดูแลของบรรณารักษ์ที่มีความสามารถ ในปี ค.ศ. ๑๘๘๗ Melvil Dewey จึงได้เสนอโครงการในการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต่อสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association) เพื่อขอความเห็นชอบที่จะจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์

อย่างเป็นทางการ กังนั้ต่อมาโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ซึ่งขณะนั้นเรียกว่า The School of Library Economy จึงเปิดเป็นครั้งแรกที่วิทยาลัยโคลัมเบีย (Columbia College) โดยเปิดสอนเมื่อวันที่ ๕ มกราคม ค.ศ. ๑๘๘๗ ในปีแรกมีนักศึกษา ๒๐ คน เป็นชาย ๓ คน หญิง ๑๗ คน และมีอาจารย์สอนประจำ ๗ คน (Vann 1961: 23)

การสอนในระยะนี้กำหนดให้มีหลักสูตร ๒ ปี โดยแบ่งระยะเวลาการสอนเป็น ๒ ระยะ คือ ในช่วง ๓ เดือนแรก จะเป็นการเรียนภาคทฤษฎีในวิชาที่เกี่ยวกับห้องสมุด หลังจากนั้นเวลาที่เหลือจะเป็นการฝึกปฏิบัติงานในห้องสมุดทั้งหมด ทั้งนี้เพราะต้องการเน้นให้ผู้เรียนสามารถเป็นผู้บริหาร และจัดดำเนินงานห้องสมุดที่ดีได้ อีก ๒ ปีต่อมา จึงกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงโดยการขยายเนื้อหาภาคทฤษฎี และเพิ่มเนื้อหาวิชาเทคนิค เฉพาะด้านมากขึ้น เช่น วิชาการจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ เป็นต้น แต่การดำเนินงานในระยะแรกไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจาก Melvil Dewey ยืนยันที่จะให้ผู้หญิงเรียน ซึ่งขัดกับระเบียบของ Columbia's Board of Regents และคิวอี้ต้องออกจากตำแหน่งบรรณารักษ์ห้องสมุดวิทยาลัยโคลัมเบีย แล้วย้ายไปเป็นบรรณารักษ์ห้องสมุดแห่งรัฐนิวยอร์ก (New York State Library) ที่เมืองอัลบานี (Albany) ซึ่งมีผลทำให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต้องย้ายตามไปด้วย ซึ่งคิวอี้ได้วางหลักสูตรศึกษามรรณารักษศาสตร์ โดยกำหนดให้นักศึกษาเรียนวิชามรรณารักษศาสตร์ ในชั้นปีที่ ๓ และ ๔ ดังนี้คือ

ชั้นปีที่ ๓ กำหนดให้เรียนวิชาเหล่านี้ ๑๒ สัปดาห์ คือ วิชาการทำบัตรรายการ บัตรแจ้งหมู่หนังสือ การลงทะเบียนหนังสือและจัดห้องสมุดเบื้องต้น นอกจากนี้ยังมีวิชาการเรียงบัตรรายการ ๔ สัปดาห์ การจัดหมู่หนังสือ ๔ สัปดาห์ การจัดห้องสมุด ๔ สัปดาห์ รวมเวลาที่เรียนทั้งหมด ๕ เดือน ตั้งแต่ตุลาคม - มิถุนายน

ชั้นปีที่ ๔ แบ่งเวลาเรียนเป็น ๓ ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง เป็นการเรียนเกี่ยวกับภาคทฤษฎีโดยมีวิธีสอนทั้งแบบสัมมนาและการบรรยายในเรื่องเหล่านี้ คือ การทำบรรณานุกรม การทำบัตรรายการ การจัดหมู่หนังสือและดำเนินงานห้องสมุด ระยะที่สองเป็นการฝึกงานในห้องสมุด ส่วนระยะที่สาม คือ การเรียนวิชามรรณารักษศาสตร์ เฉพาะด้าน (White 1976: 63-68)

หลังจากที่อุปสรรคความสำเร็จในการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แล้ว ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขึ้นอีกหลายแห่งตามลำดับดังนี้คือ The Pratt Institute of School of Library Science (ค.ศ. ๑๘๕๐), The Amherst Summer School (ค.ศ. ๑๘๕๑), The Syracuse University Library School (ค.ศ. ๑๘๕๗), Carnegie Library School (ค.ศ. ๑๘๖๐), Simmons College, School of Library Science (ค.ศ. ๑๘๖๒), Western Reserve University Library School (ค.ศ. ๑๘๖๘), Library School of the Carnegie Library of Atlanta (ค.ศ. ๑๘๖๘), University of Wisconsin Library School (ค.ศ. ๑๘๖๖), Library School of the New York Public Library (ค.ศ. ๑๘๖๖), University of Washington Library School (ค.ศ. ๑๘๖๖), Library School of the Los Angeles Public Library (ค.ศ. ๑๘๖๘), และ St. Louis Library School (ค.ศ. ๑๘๖๗) (Encyclopedia of Library and Information Science 1975: 419-420)

อนึ่งเพื่อรักษามาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ในปี ค.ศ. ๑๘๖๕ ได้มีการจัดตั้งสมาคมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน (Association of American Library Schools) (Spain 1965: 11) เมื่อทำงานร่วมกับ สมาคมห้องสมุดอเมริกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ให้มีการสอนตามมาตรฐานเดียวกัน และยกฐานะการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ให้ค้ำยั้งขึ้นมาในปี ค.ศ. ๑๘๖๘ ชาลส์ ซี วิลเลียมสัน (Charles C. Williamson) ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากมูลนิธิคาร์เนกี ให้ทำการสำรวจการจัดการศึกษาทุกระดับในโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่ตั้งในเมือง Albany, Atlanta, Berkeley, Boston, Brooklyn, Cleveland, Los Angeles, Madison, New York City, Pittsburgh, Seattle, St. Louis, Syracuse และ Urbana และจัดทำ รายงานเรื่อง Training for Library Service ออกเผยแพร่ ในปี ค.ศ. ๑๘๖๓ นับว่าเป็นเอกสารที่มีอิทธิพลต่อการปรับปรุงวิชาบรรณารักษศาสตร์มากที่สุด (Encyclopedia of Library and Information Science 1975: 421)

ข้อเสนอแนะจากรายงานนี้ได้กลายเป็นเป้าหมายในการวางแผนปรับปรุงการศึกษา
บรรณารักษศาสตร์ในเวลาต่อมา มีรายละเอียด .. ข้อดังนี้คือ

๑. มีความแตกต่างระหว่างงานอาชีพกับงานเสมียนทั้งในห้องสมุดและการ
ศึกษา โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ต้องจัดสอนเฉพาะงานอาชีพ
๒. มีข้อตกลงน้อยมากระหว่างโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ในการเทียบเคียง
ความสำคัญของวิชาและรายวิชาต่าง ๆ ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน
๓. ควรมีข้อสอบคัดเลือกรับเข้าศึกษาที่เป็นมาตรฐาน
๔. ผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีคุณภาพที่จะสอนในระดับปริญญาโท และคุณภาพดังกล่าว
ควรจูงใจโดยการให้เงินเดือนที่ต่ำกว่า ควรเพิ่มจำนวนผู้สอนเต็มเวลา (อย่างน้อย ๔
คนต่อโรงเรียน) และเพิ่มจำนวนค่าราคาต่าง ๆ การฝึกงานนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญทาง
วิชาการ
๕. การเงินของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ไม่เพียงพอ และแต่ละโรงเรียน
สมควรได้รับเงินสนับสนุนที่เป็นอิสระ
๖. เนื่องจากนักศึกษายังเลือกเรียนบรรณารักษศาสตร์เป็นจำนวนไม่มากนัก
เพราะสถานภาพทางอาชีพที่ต่ำ และเงินเดือนน้อย จึงควรให้ทุนแก่ผู้เรียนที่
๗. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ควรจะมีการจัดการในลักษณะแผนกวิชาใน
มหาวิทยาลัย เพื่อคงความมีชื่อเสียง มาตรฐานที่เหมาะสม และบุคลากรที่ดี
๘. การบริการของห้องสมุดเน้นบริการจำเพาะเจาะจงมากขึ้นทุกที่ โรงเรียน
บรรณารักษศาสตร์จึงควรจัดให้เรียนหลักทั่วไปในปีแรก และปลูกฝังความเชี่ยวชาญเฉพาะ
ด้านในปีที่สอง
๙. ผู้ทำงานในห้องสมุดจะต้องแสวงหาความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และปรับปรุง
ตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นควรจัดให้มีการเรียนทางไปรษณีย์ขึ้น
๑๐. ไม่มีมาตรฐานสำหรับความเหมาะสมของงานห้องสมุด ระบบในการให้
ประกาศนียบัตรสำหรับบรรณารักษควรปรับปรุง และโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์จะต้อง
มีมาตรฐานเดียวกันจากการจัดให้มีการรับรองมาตรฐาน

๑๑. จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงรายวิชาพิเศษ เพื่อฝึกฝนบรรณารักษ์ห้องสมุด ขนาดเล็กที่มีงบประมาณจำกัด (Encyclopedia of Library and Information Science 1975: 422)

ข้อเสนอแนะในรายงานนี้ช่วยกระตุ้นให้สมาคมห้องสมุดอเมริกันแต่งตั้งคณะกรรมการรับรองวิทยฐานะ (Committee on Accreditation) ของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ และมีการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ (Minimum Standards for Library Schools) ขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๖๕ มาตรฐานดังกล่าวได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดองค์การ การบริหาร ผู้สอน การเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษา เวลาเรียน คุณวุฒิที่ผู้สำเร็จการศึกษาจะได้รับ ตลอดจนหลักสูตรในค่านที่เกี่ยวกับการบริหาร มาตรฐานฉบับนี้แบ่งโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ออกเป็น ๕ ระดับ คือ (๑) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขั้นต้น (Junior Library School) (๒) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี (Senior Library School) (๓) บัณฑิตวิทยาลัยบรรณารักษศาสตร์ (Graduate School) (๔) โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ขั้นสูง (Advanced Graduate School) (๕) รายวิชาที่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์เปิดสอนในภาคฤดูร้อน (Summer School Courses) และมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรระดับปริญญาตรี กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชา ๘ หน่วยกิต ใน ๑ ภาคการเรียน ได้จัดแผนการเรียนตามหลักสูตรดังนี้

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

วิชาบังคับ	ภาคเรียนที่ ๑	ภาคเรียนที่ ๒
การเลือกซื้อหนังสือ	๓	๓
บริการหนังสืออ้างอิงและบรรณานุกรม	๓	๓
ประวัติและการบริหารห้องสมุด	๒	-
การฝึกงาน	๑	-
การฝึกงานเฉพาะด้าน	๑	-
การจัดหมู่หนังสือ ท้ายักรรายการ	๒	๒
การฝึกงานในห้องสมุดเด็กและการเสานิทาน	๑	๑
วรรณกรรมสำหรับเด็ก	-	๓
การทำงานห้องสมุดเด็ก	๒	-
การเสานิทาน	-	๑
ห้องสมุดโรงเรียน	-	๒
รวม	๑๕	๑๕

(Encyclopedia of Library and Information Science 1975: 437)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรในระดับปริญญาตรี

วิชาบังคับ	ภาคเรียนที่ ๑	ภาคเรียนที่ ๒
การเลือกซื้อหนังสือ	๓	๓
บริการหนังสืออ้างอิงและบรรณานุกรม	๓	๓
ประวัติและการบริหารห้องสมุด	๒	-
การฝึกงาน	๑	-
การฝึกงานเฉพาะด้าน	๑	-
การจัดหมู่หนังสือ ทำบัตรรายการ	๒	๒
การฝึกงานในห้องสมุดเด็กและการเล่านิทาน	๑	๑
วรรณกรรมสำหรับเด็ก	-	๓
การทำงานห้องสมุดเด็ก	๒	-
การเล่านิทาน	-	๑
ห้องสมุดโรงเรียน	-	๒
รวม	๑๕	๑๕

(Encyclopedia of Library and Information Science 1975: 437)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปี ค.ศ. ๑๙๓๓ คณะกรรมการการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้เสนอเรื่อง
ต่อสมาคมห้องสมุดอเมริกันเพื่อขอปรับปรุงมาตรฐานฉบับเดิมให้มีคุณภาพดีขึ้น มาตรฐาน
ใหม่นี้เรียกว่า ข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ (Minimum
Requirement for Library Schools) กำหนดโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์
ออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งรับผู้มีคุณวุฒิอย่างต่ำสุดชั้นปริญญาตรีเข้า
ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ๒ ปีการศึกษา สำเร็จแล้วจะได้รับคุณวุฒิอักษรศาสตรมหา
บัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ (Master of Arts in Library Science)

๒. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งรับผู้มีคุณวุฒิอย่างต่ำชั้นปริญญาตรีเข้า
ศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์อีก ๑ ปี สำเร็จแล้วได้รับคุณวุฒิบรรณารักษศาสตรบัณฑิต
(Bachelor of Library Science) หรือ Bachelor of Science
(B.S.)*

๓. โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งจัดให้วิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นเพียง
ส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี สำเร็จแล้วได้รับคุณวุฒิ B.A.** หรือ
B.S.* ทางบรรณารักษศาสตร์ (Sharma 1971: 223)

ก้าวนการจัดทำหลักสูตรบรรณารักษศาสตรระดับปริญญาตรี ใ้กล่าวถึงการ
ร่างหลักสูตร ควรจะต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์และความต้องการทางวิชาชีพ
บรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการวิชาที่กำหนดให้เรียน และควรมี
การสอนความรู้ทางบรรณารักษศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น หน้าที่และการบริหาร
ห้องสมุด บรรณานุกรม และขบวนการของงานด้านเทคนิค อย่างไรก็ตามการกำหนด

* หมายถึง Bachelor of Science ผู้ที่เป็นบัณฑิตในศาสตร์เฉพาะ
สำหรับผู้จบสาขาบรรณารักษศาสตร์ มักจะต่อท้ายด้วย L.S. ให้รู้ว่าศาสตร์เฉพาะคือ
บรรณารักษศาสตร์

** หมายถึง Bachelor of Arts อักษรศาสตรบัณฑิต สำหรับผู้จบสาขา
บรรณารักษศาสตร์ มักจะต่อท้ายด้วย L.S.

กระบวนการวิชาในหลักสูตร เป็นสิทธิของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์แต่ละแห่ง เพื่อที่จะให้เป็นการสนองนโยบายของสถาบันนั้น ๆ ซึ่งหลักสูตรของแต่ละโรงเรียนอาจจะเป็นแบบเดียวกัน หรือเหมือนกันเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งก็ได้

ในปี ค.ศ. ๑๙๕๑ ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานใหม่ มีชื่อว่ามาตรฐานเพื่อรับรองวิทยฐานะ (Standard for Accreditation) รายละเอียดในมาตรฐานฉบับนี้มีได้กำหนดประเภทของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่แน่นอน แต่ให้การรับรองวิทยฐานะแก่โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ที่กำหนดการเรียนไว้ ๕ ปี ดัดจากการศึกษาในระดับประโยคมัธยมศึกษาแล้ว จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๑๙๗๒ จึงได้ประกาศใช้มาตรฐานฉบับใหม่ ซึ่งจะเน้นถึงการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาโทเป็นส่วนใหญ่ (Association of American Library Schools 1972: 152-153)

จากการที่มาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ มีผลบังคับใช้ประกอปรกับปัจจัยทางการศึกษาคำนึงเจริญขึ้น ทำให้รูปแบบการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์เปลี่ยนแปลง เนื่องจากการศึกษาในระดับปริญญาตรี การจัดหลักสูตรเป็นไปอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้เรียนมีความรู้เพียงผิวเผิน ไม่สามารถเจาะลึกเฉพาะวิชาใดวิชาหนึ่งได้ ประกอบกับเวลาเรียนกำหนดให้เพียง ๔ ปี ในขณะที่ผู้เรียนจะต้องเรียนทั้งวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัย วิชาบังคับ วิชาเลือก และวิชาโท ดังนั้นแนวโน้มการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับวิชาชีพ จึงเปลี่ยนเป็นการศึกษาในระดับปริญญาโท ส่วนการศึกษาระดับปริญญาตรีส่วนใหญ่ในปัจจุบันจึงเป็นเพียงวิชาโท (Minor) ในหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรีเท่านั้น

ปัจจุบันการศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา มี ๓ ระดับ คือ

- ๑. ระดับปริญญาโท นับเป็นการศึกษาระดับต้นสำหรับประกอบอาชีพบรรณารักษ
- มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติงานในห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระยะเวลาเรียนอย่างน้อย ๒ ภาคการศึกษา กับอีก ๑ ภาคฤดูร้อน ไปจนถึง ๓ ภาค หรือ ๔ ภาคการศึกษา

๒. ระดับหลังปริญญาโท หรือเรียกว่า หลักสูตรปีที่ ๖ (Six-year Program) ซึ่งได้รับวุฒิประกาศนียบัตรบัณฑิต (Certificate of Advanced Studies - C.A.S. ระยะเวลาเรียน ๑ ปีการศึกษา หลักสูตรนี้รับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาโท และบางโรงเรียนกำหนดว่าจะต้องมีประสบการณ์ในการทำงานอย่างน้อย ๑ ปี หลักสูตรนี้มุ่งหมายให้ศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การสอนบรรณารักษศาสตร์ การบริหารห้องสมุด สารนิเทศศาสตร์ การบริหารโสตทัศนูปกรณ์ หรือ วิจัย บางโรงเรียนมุ่งหมายเพียงให้นักศึกษาได้ติดตามความรู้ใหม่ ๆ และมีทักษะเพิ่มขึ้นในอาชีพ หลักสูตรนี้สิ้นสุดในตัวเอง

๓. ระดับปริญญาเอก ระยะเวลาเรียนอย่างน้อย ๒ ปี ปีแรกเป็นการศึกษารายวิชา และปีที่ ๒ เป็นการเขียนวิทยานิพนธ์ หลักสูตรนี้เน้นในด้านการวิจัยอย่างลึกซึ้ง ผู้เข้าศึกษาจะต้องได้รับปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์มาแล้ว และมีความสามารถสูง สามารถทำงานวิจัยโดยอิสระได้ (สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์ ๒๕๒๕ : ๑๒๑-๑๒๒)

การศึกษามรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษามรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยเริ่มต้นเป็นครั้งแรกในเคียนกันยายน พ.ศ. ๒๔๔๔ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยจัดสอนเป็นภาคพิเศษในเวลาเย็น โครงการนี้ริเริ่มโดยบรรณารักษ์ห้องสมุดสำนักข่าวสารอเมริกันคนแรก คือ Mary Anglemeyer และได้รับการช่วยเหลือจากมูลนิธิฟูไลเบิร์ทในด้านการสอนวิชามรรณารักษศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นเรียกว่า วิชาจัดห้องสมุด โดยจัดส่งศาสตราจารย์ชาวอเมริกันมาช่วยสอนปีละ ๑ คน เป็นเวลาติดต่อกัน ๕ ปี ทั้งนี้คือ

Dr. Frances Lander Spain (พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๔๕)

Mrs. Ruth H. Rockwood (พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๔๖)

Miss Nancy Jane Day (พ.ศ. ๒๔๔๖ - ๒๔๔๗)

Mr. Arnold Trotier (พ.ศ. ๒๔๔๗ - ๒๔๔๘)

Miss Alice Lohrer (พ.ศ. ๒๔๔๘ - ๒๔๔๙)

(สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์ ๒๕๑๐ : ๑๖-๑๗)

การเรียนวิชาห้องสมุดในสมัยนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้กำหนดระเบียบ
 ผู้สมัครเข้าเรียนไว้ว่า จะต้องเป็นผู้รับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า และมีผู้รับรองหรือผู้ที่
 ทำงานอยู่ในห้องสมุด ในด้านเนื้อหาวิชาของหลักสูตรได้พิจารณาเลือกวิชาที่จำเป็นและ
 เหมาะสมเบื้องต้น ๖ รายวิชา คือ

๑. วิชาจักห้องสมุดเบื้องต้น
 (Introduction to Library Science) ๘ สัปดาห์
๒. การทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือ
 (Cataloguing and Classification) ๑๐ สัปดาห์
๓. บริการตอบคำถาม
 (Reference Service) ๔ สัปดาห์
๔. การเลือกซื้อวัสดุในห้องสมุด
 (Selection of Library Materials) ๔ สัปดาห์
๕. การทำบัตรรายการและจัดหมู่หนังสือขั้นสูง
 (Advanced Cataloguing and Classification) ๔ สัปดาห์
๖. การบริหารงานห้องสมุด
 (Library Administration) ๔ สัปดาห์

(สุทธิลักษณ์ อัททันวงศ์ ๒๕๐๔ : ๒-๓)

เนื้อหาวิชาที่กำหนดขึ้นสอนนี้เป็นวิชาง่าย ๆ เน้นความสำคัญของงานบริการ
 ห้องสมุด โดยพยายามให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์แก่บรรณารักษ์เพื่อนำไปใช้ได้ทันที และ
 ให้สามารถขยายบริการให้กว้างขวางขึ้น (Spain 1952: 255) ส่วนการสอนของ
 Dr. Spain เริ่มต้นด้วยการสอนวิชาจักห้องสมุดเป็นวิชาแรก มีการแจกหัวข้อการสอน
 อย่างละเอียด มันทักยอคำสอนเป็นภาษาอังกฤษ และรายชื่อหนังสืออ่านประกอบ การ
 เรียนประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยห้องสมุดสำนักข่าวสารอเมริกันจิกควารา
 ทางบรรณารักษศาสตร์ที่ได้มาครุฐานให้นักศึกษาได้ใช้ประกอบการเรียน และอาศัย
 ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ทดลองปฏิบัติงาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดสอนวิชาการจัดห้องสมุดเป็นการศึกษาระดับพิเศษ ในตอนเย็นเป็นเวลาติดต่อกันมา ๕ ปี คณะอักษรศาสตร์จึงได้ยกระดับการสอนวิชาการ จัดห้องสมุดให้เป็นการสอนในระดับมหาวิทยาลัยภาคปกติ และเนื่องจากยังมีผู้แสดงความ สนใจจะเรียนวิชาการจัดห้องสมุดอีกเป็นจำนวนมาก และเพื่อให้การสอนวิชาการบรรณารักษ ศาสตร์ก้าวหน้าไปด้วย ศาสตราจารย์ รong Syamananda ซึ่งดำรงตำแหน่งคณบดีคณะ อักษรศาสตร์ในขณะนั้น จึงได้เสนอขอจัดตั้งแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นในคณะ อักษรศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา ๒๔๘๘ และได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ชั้นอนุปริญญา หลักสูตร ๑ ปี ต่อมาในปีการศึกษา ๒๕๐๒ แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยได้เปิดทำการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาตรี โดยจัดเป็น สาขาหนึ่งซึ่งนิสิตปีที่ ๓ และปีที่ ๔ เลือกเรียนได้ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะได้รับปริญญา อักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มีความรู้ความสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ บรรณารักษห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นิสิตคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ ๓ และปีที่ ๔ เลือกเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์บางวิชาได้ด้วย (สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์ ๒๕๑๐ : ๓-๔)

การจัดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในสมัยแรกของประเทศไทยอาศัยการศึกษา พิจารณาจากหลักสูตรที่ Dr. Spain ได้วางไว้ และมีการประชุมหารือกันในกลุ่ม นักการศึกษาและบรรณารักษที่ผ่านการศึกษาอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์มาจากประเทศ สหรัฐอเมริกา (Rong Syamananda 1964: 82) ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดวาง หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยนั้นใช้แนวทางหลักสูตรของโรงเรียน บรรณารักษศาสตร์อเมริกันเป็นหลัก แต่ได้นำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และทรัพยากรของห้องสมุดในประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ เมื่อรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาการด้านนี้ กรมวิเทศสหการจึงได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการงานด้านการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในคณะกรรมการวางแผนและ พัฒนางานห้องสมุดขึ้นเพื่อร่างมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งมาตรฐาน ฉบับนี้ได้กล่าวถึงการดำเนินงานเกี่ยวกับการศึกษาวิชานี้ทุกด้าน เช่น วัตถุประสงค์ การบริหารงาน คณะอาจารย์และเจ้าหน้าที่ งบประมาณ เป็นต้น แต่ในด้านการศึกษานั้น ได้แบ่งการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยไว้ ๔ ระดับ คือ

๑. ชั้นปริญญาตรี หลักสูตร ๔ ปี เริ่มเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในชั้นปีที่ ๒, ๓, ๔ หรือ ชั้นปีที่ ๓ และ ๔

๒. ชั้นอนุปริญญา หลักสูตร ๑ ปี ผู้เข้าเรียนจะต้องจบชั้นปีที่ ๒ ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือได้รับปริญญาตรี

๓. ชั้นประกาศนียบัตรชั้นสูงวิชาเฉพาะ (บรรณารักษศาสตร์) หลักสูตร ๑ ปี ผู้เข้าเรียนจะต้องได้รับปริญญาตรีทางการศึกษา

๔. ชั้นปริญญาโท หลักสูตร ๒ ปี เป็นอย่างน้อย ผู้เข้าเรียนจะต้องได้รับ ปริญญาอักษรศาสตร์เกียรตินิยม สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ หรือได้รับปริญญาตรี หรือ อนุปริญญาบรรณารักษศาสตร์ ที่ไต่คะแนนรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๗๕

การกำหนดรายวิชาในหลักสูตรปริญญาตรี มาตรฐานฉบับนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรประกอบด้วยวิชาพื้นฐานที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ (๑) วิชาห้องสมุดกับสังคม (๒) การเลือกซื้อหนังสือและอุปกรณ์ห้องสมุด (๓) การจัดหมู่หนังสือและการทำบัตรรายการ (๔) บรรณานุกรม หนังสืออ้างอิง และบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า (๕) การดำเนินงานและบริหารงานห้องสมุด นอกจากนี้ควรมีวิชาประกอบในแขนงอื่นที่เกี่ยวข้อง (สุทธิลักษณ์ อ่ำพันวงษ์ ๒๕๑๑ : ๔๓-๔๔)

นอกจากจะเปิดสอนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ยังมีสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีตามลำดับดังนี้คือ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๐๗ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๑ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๔ คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๑๔ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๐ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๗ และคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๗ ปัจจุบันการศึกษามรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ขยายการศึกษาไปใน

ระดับปริญญาโท โดยเปิดสอนในบางมหาวิทยาลัย เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๐๙ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร
 เปิดสอนปีการศึกษา ๒๕๑๐ วิทยาเขตมหาสารคาม เปิดสอนปีการศึกษา ๒๕๒๕ และ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนเมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๕

วิเคราะห์หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย

ในการวิเคราะห์หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย
 ผู้วิจัยศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับ
 ปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่เปิดสอนจำนวน ๔ แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหา
 วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 วิทยาเขตประสานมิตร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
 และมหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่ทำการวิจัย ดังนี้คือ
 ความมุ่งหมาย โครงสร้างและขอบข่ายเนื้อหา การเรียนการสอน การวัดและ
 ประเมินผล ในรายละเอียดดังนี้คือ

๑. ความมุ่งหมาย จากเอกสารหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรี
 ในมหาวิทยาลัย พบว่ามหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความมุ่งหมายในการผลิตบัณฑิตคล้ายคลึงกัน
 คือ ผลิตบรรณารักษ์ที่มีความรู้ความสามารถสำหรับทำงานในห้องสมุดทุกประเภท
 ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ บรรจง จันทรสภา (๑๙๙๘: ๒๒๒-๒๔๐) ที่กล่าวไว้ในงาน
 วิจัยเรื่อง มาตรฐานการศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศไทยว่า การผลิตบรรณารักษ์
 ในประเทศไทยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมบรรณารักษ์ในระดับวิชาชีพสำหรับห้องสมุด
 ทุกประเภท ยกเว้นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร มีความ
 มุ่งหมายเพื่อผลิตบรรณารักษ์หลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา เพื่อทำงานในห้องสมุดโรงเรียน

ความมุ่งหมายอื่น ๆ ของหลักสูตรการพัฒนาระดับมัธยมศึกษาในมหาวิทยาลัย จะเน้นด้านคุณสมบัติที่ต้องการ ความสามารถในด้านต่าง ๆ และจรรยาบรรณใน วิชาชีพ ความแตกต่างมีดังนี้คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีความมุ่งหมายเพื่อให้ บัณฑิตมีความรู้ในวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสามารถร่วม ในกิจกรรมของวิชาชีพได้อย่างกว้างขวาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง มีความมุ่งหมาย เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจถึงบทบาทของห้องสมุดคือสังคมและการศึกษา ในขณะที่มหาวิทยาลัย ขอนแก่น มีความมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการเฉพาะถิ่นในภาคตะวันออกเฉียง เหนือเป็นส่วนใหญ่

๒. โครงสร้างหลักสูตร เนื่องจากการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในประเทศไทย ยึดถือเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. ๒๕๒๕ ความประกาศ ทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งกำหนดจำนวนหน่วยกิตรวมสำหรับผู้จบหลักสูตรจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๒๐ หน่วยกิต และอย่างมากไม่เกิน ๑๕๐ หน่วยกิต (ทบวงมหาวิทยาลัย ๒๕๒๕: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ฉะนั้นจำนวนหน่วยกิตรวมของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทั้ง ๔ แห่ง จึงมีความแตกต่างกันน้อยมาก คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวนหน่วยกิตรวม ๑๔๔ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวนหน่วยกิตรวม ๑๓๑ หน่วยกิต มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ จำนวนหน่วยกิตรวม ๑๔๔ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวนหน่วยกิต รวม ๑๓๕ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวนหน่วยกิต รวม ๑๔๕ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร จำนวน หน่วยกิตรวม ๑๔๐ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำนวนหน่วยกิตรวม ๑๓๕ หน่วยกิต และมหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวนหน่วยกิตรวม ๑๔๔ หน่วยกิต ทั้งรายละเอียดตารางเปรียบเทียบหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัย ความตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ การเปรียบเทียบหน่วยกิตรวมของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มหาวิทยาลัย	จฬ.	มธ.	มธ.*	มร.	มธ.	มธ.*	มศว.*	มศ.
หมวดวิชา								
วิชาบังคับพื้นฐาน	๕๖	๓๐	๖๐	๕๗	๔๘	๔๑	๓๐	๓๐
วิชาโท	๓๐	๓๘	๑๕	๑๘	-	๒๐-๓๒	๑๘	๒๐
วิชาเลือกเสรี	๖		๖	๑๘	๓๖	๖-๓๒	๕-๑๐	๑๐
วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์								
- วิชาบังคับของภาควิชา	๑๘	๓๒	๕๑	๓๕	๔๓	๓๓	๒๖	๖๘
- วิชาเลือกของภาควิชา	๓๔	๓๐	๖	๑๖	๗	๒๒	๗	๑๐
วิชาชีพครู	-	-	-	-	-	-	๓๘	-
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	๑๔๘	๑๓๑	๑๔๘	๑๔๘	๑๓๕	๑๔๕	๑๔๐	๑๓๕

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๗: ๒๒, ๑๑๕-๑๒๕, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๒๗: ศศ. ๒๑-๒๔, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๒๗: ๓๑-๓๕, มหาวิทยาลัยรามคำแหง ๒๕๒๖: ๔๖-๕๐, มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๒๗: ๑๐๘-๑๐๙, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๒๕๒๘: ๑๑๕-๑๒๔, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ๒๕๒๕: ไม่ปรากฏเลขหน้า, มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๖: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

- * หมายถึง แต่ละหมวดต้องเลือกเรียนอย่างน้อยเท่ากับจำนวนหน่วยกิตใน
ตาราง แต่ตลอดหลักสูตรต้องเรียนให้ได้ตามจำนวนหน่วยกิตรวม
ของหลักสูตร

หมายเหตุ

- จพ. หมายถึง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มธ. หมายถึง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มช. หมายถึง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มร. หมายถึง มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มข. หมายถึง มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มอ. หมายถึง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
มศว. หมายถึง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร
มศ. หมายถึง มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรประกอบด้วยหมวดวิชาต่าง ๆ ดังนี้คือ หมวดวิชาบังคับพื้นฐาน*เป็น
 วิชาการศึกษาทั่วไปที่ครอบคลุมรายวิชาต่าง ๆ ๔ กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์
 ไม่น้อยกว่า ๒ หน่วยกิต กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ไม่น้อยกว่า ๒ หน่วยกิต กลุ่มวิชาภาษา
 ไม่น้อยกว่า ๒ หน่วยกิต กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ไม่น้อยกว่า ๒ หน่วยกิต
 โดยทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมในหมวดนี้ ไม่น้อยกว่า ๓๐
 หน่วยกิต หมวดวิชาเลือกเสรี เป็นวิชาต่าง ๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาเปิดสอน และจัดให้
 เป็นวิชาเลือกเสรี ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า ๓
 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน เป็นวิชาชีพซึ่งทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดให้มีจำนวน
 หน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า ๔๔ หน่วยกิต กรณีจำแนกออกเป็นวิชาเอกและวิชาโท วิชา
 เอกต้องมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต และวิชาโทไม่น้อยกว่า ๑๕ หน่วยกิต
 (ทบวงมหาวิทยาลัย ๒๕๒๕)

หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ กำหนดโครงสร้าง
 หลักสูตรและจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาต่าง ๆ ตามเกณฑ์ขั้นต่ำของทบวงมหาวิทยาลัย
 ข้างต้น โดยมีความแตกต่างกันจำนวนหน่วยกิตตามความมุ่งหมายที่เฉพาะของแต่ละ
 มหาวิทยาลัยดังนี้คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดให้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป ๕๖
 หน่วยกิต วิชาเลือกเสรี ๒ หน่วยกิต วิชาโท ๓๐ หน่วยกิต และวิชาชีพบรรณารักษ
 ศาสตร์ ๕๒ หน่วยกิต ประกอบด้วย วิชาบังคับของภาควิชา ๑๔ หน่วยกิต วิชาเลือก
 ของภาควิชา ๓๘ หน่วยกิต (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์ ๒๕๒๗: ๒๒,
 ๑๑๕-๑๒๕) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กำหนดให้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต
 วิชาโท และวิชาเลือกเสรีรวมกัน ๓๘ หน่วยกิต วิชาบังคับของสาขาวิชา ๓๒ หน่วยกิต
 วิชาเลือกของสาขาวิชา ๓๐ หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์
 ๒๕๒๗ : ศศ ๒๑-๒๔) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำหนดให้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปอย่าง
 น้อย ๖๐ หน่วยกิต วิชาเลือกเสรีอย่างน้อย ๒ หน่วยกิต วิชาโทอย่างน้อย ๑๕ หน่วยกิต
 วิชาบังคับของภาควิชาอย่างน้อย ๕๑ หน่วยกิต วิชาเลือกของภาควิชาอย่างน้อย ๒
 หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ๒๕๒๗:
 ๓๑-๓๕) มหาวิทยาลัยขอนแก่น กำหนดให้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไป ๔๔ หน่วยกิต วิชา
 เลือกเสรี ๓๒ หน่วยกิต วิชาโทไม่มี วิชาบังคับของภาควิชา ๔๓ หน่วยกิต วิชาเลือก
 ของภาควิชา ๗ หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

* บางแห่งเรียกว่า หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หรือ หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป

๒๕๒๓ : ๑๐๔-๑๐๗) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำหนดให้เรียนวิชา
พื้นฐานทั่วไป ๔๑ หน่วยกิต วิชาเลือกเสรี ๒-๓๒ หน่วยกิต วิชาโท ๒๐-๓๒ หน่วยกิต
วิชาบังคับของภาควิชา ๓๓ หน่วยกิต วิชาเลือกของภาควิชา ๒๒ หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์ ๒๕๒๔ : ๑๑๕-๑๒๔) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร
กำหนดให้เรียนวิชาบังคับพื้นฐานทั่วไป ๓๐ หน่วยกิต วิชาเลือกเสรี ๕-๑๐ หน่วยกิต
วิชาโท ๑๔ หน่วยกิต วิชาชีพครู ๓๔ หน่วยกิต วิชาบังคับของสาขาไม่น้อยกว่า
๒๒ หน่วยกิต วิชาเลือกของสาขาไม่น้อยกว่า ๙ หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร, คณะศึกษาศาสตร์ ๒๕๒๕ : ไม่ปรากฏเลขหน้า) มหาวิทยาลัย
ศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ กำหนดให้เรียนวิชาบังคับพื้นฐานทั่วไป
๓๐ หน่วยกิต วิชาเลือกเสรี ๑๐ หน่วยกิต วิชาโท ๒๐ หน่วยกิต วิชาบังคับของภาค
วิชา ๒๔ หน่วยกิต วิชาเลือกของภาควิชา ๑๐ หน่วยกิต (มหาวิทยาลัยศิลปากร,
คณะอักษรศาสตร์ ๒๕๒๖ : ไม่ปรากฏเลขหน้า) มหาวิทยาลัยรามคำแหง กำหนดให้
เรียนวิชาบังคับพื้นฐานทั่วไป ๕๙ หน่วยกิต วิชาเลือกเสรี ๑๔ หน่วยกิต วิชาโท ๑๔
หน่วยกิต วิชาบังคับของภาควิชา ๓๕ หน่วยกิต วิชาเลือกของภาควิชา ๑๖ หน่วยกิต
(มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะมนุษยศาสตร์ ๒๕๒๖ : ๔๖-๕๐) (ดูรายละเอียดจาก
ตารางเปรียบเทียบหน่วยกิตระหว่างมหาวิทยาลัย)

เนื้อหา ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะเนื้อหาหมวดวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ซึ่ง
โดยทั่วไปจัดแบ่งเป็นกลุ่มวิชาต่าง ๆ ดังนี้คือ กลุ่มวิชาหลัก/แกน ได้แก่ การบริหาร
ห้องสมุด การบริการ การจัดหาและทำบัตรรายการ การคัดเลือกและจัดหาทรัพยากร
ห้องสมุด วิชาเหล่านี้ถือว่าเป็นหัวใจสำหรับการศึกษามรรณารักษศาสตร์ และจัดเป็น
วิชาบังคับสำหรับหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ของทุกมหาวิทยาลัย กลุ่มวิชาพื้นฐาน ได้แก่
การใช้ห้องสมุด บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น ห้องสมุดกับสังคม ซึ่งถือว่าเป็นวิชาพื้นฐานใน
การเรียนมักจัดเป็นวิชาบังคับโดยขึ้นกับมหาวิทยาลัยว่าเห็นความสำคัญและความจำเป็น
ในการจัดวิชาใดเป็นวิชาพื้นฐาน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยขอนแก่น และ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดวิชาห้องสมุดและสังคมเป็นวิชา

บังคับ ในขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดเป็นวิชาเลือก หรือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดวิชาบรรณารักษศาสตร์เบื้องต้นเป็นวิชาบังคับพื้นฐาน แต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดเป็นวิชาเลือก เป็นต้น กลุ่มวิชาอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น วารสาร วรรณกรรมประเภทต่าง ๆ โสภทัศน์วิศุ การฝึกงาน การทำคัมภีร์ และสาระสังเขป วิชาเหล่านี้ส่วนใหญ่จัดเป็นวิชาเลือกตามความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ยกเว้นในบางวิชามหาวิทยาลัยบางแห่งจัดเป็นวิชาบังคับ เช่น การวิจัยเบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์ จัดเป็นวิชาบังคับของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วารสารและหนังสือพิมพ์ จัดเป็นวิชาบังคับของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งรายละเอียดการร่างการเปรียบเทียบรายวิชาสหบรรณารักษศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ดังนี้

ศูนย์วิทยุสื่อสาร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓ การเปรียบเทียบรายวิชาที่มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

มหาวิทยาลัย	จฟ.		มธ.		มช.		มร.		มข.		มอ.		มศว.		มศ.	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การให้ทองสัมฤทธิ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ทองสัมฤทธิ์กับสังคม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อุดมศึกษาแก่น/หลัก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การบริหารทองสัมฤทธิ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า/	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บริการเอกสารสนเทศ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การจัดหมู่หนังสือ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การทับัตรรายการ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การเลือกหนังสือและวัสดุทองสัมฤทธิ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* เป็นวิชาบังคับพื้นฐานของคณะโพธิ์ชื่อว่า "การศึกษาในมหาวิทยาลัย" จำนวน ๑ หน่วยกิต

** ไม่มีหน่วยกิตให้สำหรับนักศึกษาเอกโทบรรณารักษศาสตร์

*** แยกเป็น ๒ รายวิชา คือ การจัดการทองสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ หน่วยกิต และ การจัดการทองสัมฤทธิ์ จำนวน ๒ หน่วยกิต

**** บางมหาวิทยาลัยจะรวมเป็นวิชาเดียวกันคือ การจัดหมู่และทับัตรรายการ แล้วจึงแจกแจงย่อยแตกต่างกัน เช่น การจัดหมู่และทับัตรรายการ ๑ จำนวน ๓ หน่วยกิต การจัดทำและทับัตรรายการ จำนวน ๓ หน่วยกิต เป็นต้น

ตารางที่ ๓ การเปรียบเทียบรายวิชาที่พบรวมวารสารศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	จฬ.		มธ.		มช.		มร.		มอ.		มทว.		มท.	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
กมลวิชาวอน ๆ	-	๓	-	-	๓	-	-	-	-	๓	-	-	๒	-
บริการของหอสมุด	-	๓	-	-	-	-	-	-	-	๒	-	-	-	-
วารสารและหนังสือพิมพ์	-	๓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การทำครุภัณฑ์และสารสังเคราะห์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
งานเทคนิคเบื้องต้นของหอสมุด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วรรณกรรมทางมนุษยศาสตร์	-	๒	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วรรณกรรมทางสังคมศาสตร์	-	๒	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วรรณกรรมวิทยาศาสตร์	-	๒	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วรรณกรรมเด็กและวัยรุ่น	-	๓	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การจัดทำหนังสือเด็ก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หนังสือประกอบการสอน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ห้องสมุดโรงเรียน	-	๒	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ห้องสมุดประชาชน	-	๒	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ห้องสมุดเฉพาะ	-	๒	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* แทนเป็น ๒ รายวิชา คือ หนังสือสำหรับเด็ก จำนวน ๒ หน่วยกิต หนังสือสำหรับเด็กวัยรุ่น จำนวน ๒ หน่วยกิต

ตารางที่ ๓ การเปรียบเทียบรายวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ (ต่อ)

มหาวิทยาลัย	จฬ.		มธ.		มช.		มร.		มข.		มอ.		มทว.		มศ.	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
รายวิชา	-	๒	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย	-	๒	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
การวิจัยเบื้องต้นทางบรรณารักษศาสตร์	-	๒	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
ความรู้เบื้องต้นทางสารนิเทศ	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
การใช้เครื่องมือเทคนิคในงานห้องสมุด	-	๒	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
โสตทัศนวัสดุ	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
การบำรุงรักษาทรัพย์สินของสมุด	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
สิ่งพิมพ์รัฐบาล	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
จดหมายเหตุด่วนและหนังสือตัวเขียน	-	๒	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
การจัดห้องสมุดภาพ	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
การจัดห้องสมุดแค้มป์	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
การจัดห้องสมุดศิลปะและพิพิธภัณฑ์	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
ศิลปะกับห้องสมุด	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
งานสำนักงานและสารบรรณของสมุด	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
วิธีการการใช้ห้องสมุด	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒
ปัญหาการใช้ห้องสมุด	-	-	-	๓	-	๓	-	๒	-	๒	-	๓	-	๒	-	๒

* แยกเป็น รายวิชา คือ โสตทัศนวัสดุ • จำนวน ๒ หน่วยกิต และ โสตทัศนวัสดุ ๒ จำนวน ๒ หน่วยกิต

ตารางที่ ๑ การเปรียบเทียบรายวิชาที่พบระหว่างหลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ (ต่อ)

มหาวิทยาลัย รายวิชา	จฬ.		มธ.		มช.		มร.		มข.		มอ.		มศว.		มศ.	
	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก	บังคับ	เลือก
สัมมนาของสังคม/บรรณารักษ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การฝึกงานในห้องสมุด	๓	-	๔	-	๓	-	๓	-	๓	-	๓	-	๓	-	๓	-
บริการแก่บุคคลเฉพาะกลุ่ม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การสื่อสารในห้องสมุดเบื้องต้น	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การศึกษาร่วมชมเพื่อห้องสมุด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เทคโนโลยีในห้องสมุด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
สถิติสำหรับบรรณารักษ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
หนังสือประกอบหลักสูตรโรงเรียน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การศึกษาร่วมชมเพื่อห้องสมุด	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ประวัติหนังสือและการพิมพ์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การอ่านวรรณกรรมบรรณารักษศาสตร์	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
บรรณารักษศาสตร์เฉพาะถิ่น	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
จิตวิทยาการอ่าน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การส่งเสริมการอ่าน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วิวัฒนาการทางบรรณารักษ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาควิชาวิจัย	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
พัฒนาการของการบริการข้อมูล	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

* รวมอยู่ในตารางฝึกงานในห้องสมุด

ถ้าพิจารณาในแง่รายวิชาต่าง ๆ ที่เปิดสอน และเนื้อหาวิชาแล้ว จะเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกันทุกมหาวิทยาลัย สืบเนื่องมาจากลักษณะความมุ่งหมายของหลักสูตรที่คล้ายคลึงกันดังกล่าวมาแล้วข้างต้น จะมีความแตกต่างกันเฉพาะชื่อของวิชาการ แยกแยะย่อยของวิชา จำนวนหน่วยกิต การจัดเป็นวิชาบังคับหรือวิชาเลือก ตัวอย่างเช่น วิชาจักหมุดและทำบัตรรายการหนังสือ ซึ่งทุกมหาวิทยาลัยจัดเป็นวิชาบังคับ แต่จะมีชื่อวิชา การแจกแจงย่อยรายวิชา และจำนวนหน่วยกิต แตกต่างกันไป เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แยกเป็น ๓ รายวิชา ๔ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แยกเป็น ๔ วิชา ๑๓ หน่วยกิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ มหาวิทยาลัยขอนแก่น แยกเป็น ๓ รายวิชา ๔ หน่วยกิต เท่ากัน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต นคคานี้ แยกเป็น ๒ วิชา ๖ หน่วยกิต (กุลชิตา สงวนรัมย์ ๒๕๒๖ : ๕๑-๕๕)

๓. การเรียนการสอน จากเอกสารและงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ครอบคลุมปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนสรุปได้ ๒ ประการ คือ

ด้านเทคนิคและวิธีการสอน สุพัทรา ไชยศิริ (๒๕๒๐ : ๓๐๗) ทำการวิจัยเรื่องการสอนวิธีใช้ห้องสมุดในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย พบว่าใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาลินี ประเสริฐรุ่งษ์ (๒๕๑๘ : ๔๕) ซึ่งพบว่านอกจากใช้วิธีการบรรยายมากที่สุดแล้ว ยังใช้การทำแบบฝึกหัดมากที่สุดด้วย ส่วนงานวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ตามความเห็นของนักศึกษาและอาจารย์ ของหม่อมหลวงจ้อย นันทวิชัยนรินทร์ (๑๙๗๖ : ๑๘๖) พบว่าใช้วิธีสอนแบบบรรยาย อภิปราย และทัศนศึกษาหรือเยี่ยมชมห้องสมุด (Visits) มากที่สุด วิธีการสอนที่ใช้ในระดับปานกลาง คือ การสาธิต การฝึกงาน และปฏิบัติการนอกสถานที่ (Off-Campus Practice) และวิธีการสอนอื่น ๆ ที่ใช้บ้างคือ กรณีศึกษา การสอนเป็นคณะ และสถานการณ์จำลอง

ด้านอุปกรณ์การสอน สำหรับการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ สุพัทรา ไชยศิริ (๒๕๒๐ : ๓๐๗-๓๐๘) ทำการวิจัยพบว่า ผู้สอนใช้อุปกรณ์การสอนเป็นครั้งคราว โดยใช้กระดานดำและของจริงมากที่สุด ใช้อุปกรณ์และคู่มือการใช้ห้องสมุดน้อย ใช้ภาพยนตร์ ฟลิ์มสกริป และสไลด์ น้อยที่สุด และ หม่อมหลวง จ้อย นันทวิชัยนรินทร์ (๑๙๗๖ : ๕๐-๕๕) พบว่ามีการใช้อุปกรณ์อื่น ๆ ทั้งนี้คือ สไลด์ และฟลิ์มสกริป บรรจง จันทร์สา

(๑๔๗๔ : ๓๐๘) ซึ่งทำวิจัยเรื่องมาตรฐานการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย พบว่าการสอนบรรณารักษศาสตร์ยังคงขาดอุปกรณ์การสอนที่ดี ในขณะที่ มาลินี ประเสริฐวงศ์ (๒๕๑๔ : ๘๕) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาและประเมินผลหลักสูตรว่าควรมีการใช้อุปกรณ์การสอนมากขึ้น

๔. การวัดและประเมินผล มีเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลทางบรรณารักษศาสตร์ ทั้งนี้คือ ผลงานวิจัยของ สุทิมา สัจจามันท์ (๒๕๑๔ : ๑๓๖-๑๓๗) ในเรื่องการศึกษาสภาพการทำงานของบัณฑิตและมหาบัณฑิตสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในส่วนที่เกี่ยวกับการวัดผล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า การวัดผลยังต้องแก้ไขปรับปรุง การวัดผลไม่ได้มาตรฐานเพียงพอ ผู้สอนมีมาตรฐานการวัดผลแตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนเลือกเรียนวิชาที่ไต่คะแนนง่ายมากกว่าที่จะเลือกเรียนวิชาที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากนี้การแบ่งคะแนนควรเน้นปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี กล่าวคือ ควรให้มีการสอบทฤษฎีเพียง ๓๐% สำหรับวิธีการวัดผลนั้นผู้สอนจะใช้ข้อสอบข้อเขียนในการวัดผลเป็นส่วนมาก และใช้ข้อสอบวัดความจำมากกว่าความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในปีเดียวกัน มาลินี ประเสริฐวงศ์ (๒๕๑๔ : ๑๑๐) ได้ประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยประเมินจากบุคคล ๓ กลุ่ม คือ ผู้สอน บัณฑิตที่จบออกไป และผู้เชี่ยวชาญ จากผลการวิจัยในด้านการวัดผลพบว่า ผู้สอนวัดผลโดยใช้วิธีการสอบ ช่วงเวลาในการวัดผลผู้สอนวัดเป็นกลาง เหนือและปลายเทอม ข้อสอบจะวัดความเข้าใจและการนำไปใช้มากกว่าความจำ ส่วน สุทิตรา ไชยศิริ (๒๕๒๑ : ๒๗๔) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวิธีการสอนการใช้ห้องสมุดในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ๔ แห่ง พบว่าช่วงเวลาของการวัดผลของผู้สอนมักเป็นการทดสอบครั้งเดียวตอนปลายเทอม และทดสอบระหว่างเทอมและปลายเทอมมากที่สุด วิธีการวัดผลผู้สอนใช้ข้อสอบอัตนัยโดยมุ่งวัดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าอย่างอื่น ซึ่งการแบ่งช่วงเวลาในการสอบนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับผลงานวิจัยของ มาลินี ประเสริฐวงศ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ทศนีย์ ทองศิริ (๒๕๒๑ : ๓๐๖-๓๐๘) ได้ศึกษาถึงประสิทธิภาพของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในร้านค้าต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาในด้านการเรียนการสอน โดยส่งแบบสอบถามไปยังบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ที่จบจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการ

วัดผลพบว่า ผู้สอนทดสอบภาคปฏิบัติในระดับปานกลาง ข้อสอบเน้นวัดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ มากกว่าการนำไปใช้ บัณฑิตมีความเห็นว่า การวัดผลน่าจะวัดการนำไปใช้ มากกว่าความจำ เพราะงานบรรณารักษะนั้นต้องอาศัยความเข้าใจและการปฏิบัติจริง มากกว่าการเรียนรู้ และงานวิจัยของ ล่าปาง แม่นมาตย์ (๒๕๒๗ : ๑๕๓-๑๖๔) ได้ศึกษาเรื่องวิธีการวัดผลที่ใช้สำหรับวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับปริญญาบัณฑิตของ มหาวิทยาลัยในประเทศไทยโดยสอบถามจากอาจารย์และนักศึกษา ปรากฏผลดังนี้คือ คำนวณประสิทธิผลการวัดผลส่วนใหญ่มีจุดประสงค์เพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และวัดทักษะในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนในระดับมาก การแบ่งคะแนนระหว่างเทอมและปลายเทอม ที่ผู้สอนใช้อยู่จริง คือ ๔๐-๖๐ ซึ่งผู้สอนเห็นว่าเหมาะสมแล้ว แต่นักศึกษาเห็นว่าต้องแก้ไขปรับปรุง การแบ่งคะแนนระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ผู้สอนใช้อยู่จริงคือ ๖๐-๔๐ และ ๕๐-๕๐ ซึ่งผู้สอนเห็นว่าเหมาะสมแล้ว แต่นักศึกษาเห็นว่าต้องปรับปรุงอีกเช่นกัน ซึ่งงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชุติมา สัจจามันท์ และของ หัตถ์นีย์ ทองศิริ ในประเด็นที่ผู้เรียนเห็นว่าควรเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี

เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย

การพิจารณาคัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีความจำเป็นจะต้องอาศัยข้อมูลที่ผ่านมา การพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ยิ่งหากการตัดสินใจเรื่องดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับ การวางแผนหรือนโยบายสำคัญ ข้อมูลที่ได้มาจึงจำเป็นต้องเป็นข้อพิจารณาจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ โดยตรง การระดมความคิดเพื่อหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งโดยปกติจะเป็นข้อมูลเชิงอนาคต หากได้มาโดยวิธีการอันเป็นระบบระเบียบจะช่วยให้ทราบข้อมูลอันน่าเชื่อถือ และเป็นแนวทางสร้างสรรค์ที่ที่ยิ่งขึ้นได้ ทั่วยุคผลดังกล่าวจึงได้เกิดการวิจัยอนาคต (Future Research) มากมายหลายวิธี หนึ่งในวิธีที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายได้แก่ การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

คำว่า "เดลฟาย" (Delphi) เป็นชื่อวิหารศักดิ์สิทธิ์สมัยกรีกโบราณ ซึ่งประชาชนนิยมไปขอคำทำนายอนาคต หรือเหตุการณ์สำคัญ ๆ (ชนิตา รัชชพลเมือง ๒๕๒๘ : ๔๐) เทคนิคเดลฟาย เริ่มขึ้นโดยการค้นพบของกองทัพอากาศอเมริกัน ในปี

พ.ศ. ๒๔๘๕ ที่ใช้ในการศึกษา และวิจัยสิ่งต่าง ๆ โดยการถามความคิดเห็นของ
ผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่ข้องการวิจัย แต่เทคนิคนี้ได้ถูกปกปิดเป็นความลับเสมอมา (สมบูรณ์
กันยะ ๒๕๒๔ : ๑๑-๑๒) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ เทคนิคนี้ได้รับการเปิดเผยเป็นครั้งแรก
โดย Olaf Helmer และ Norman Dalkey นักวิจัยของบริษัทแรนด์ (Rand
Corporation) ได้พัฒนาเทคนิคเดลฟายมาใช้ และเขียนบทความเรื่อง "An
Experimental Application of the Delphi Method to the Use of
Experts" ตีพิมพ์ในวารสาร Management Science ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ เดือน
เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๖ อันเป็นการกระจายเทคนิคเดลฟายออกไปอย่างกว้างขวาง
และได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ พบว่ามีงานวิจัยที่ใช้เทคนิคนี้
ประมาณ ๑,๐๐๐ เรื่อง (ประยูร ศรีประสาธน์ ๒๕๒๓ : ๕๐)

ความหมาย

Carvia B. Anderson (1975: 121) ให้ความหมายของเทคนิค
เดลฟายไว้ว่า "เป็นวิธีการระดมความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่ม เพื่อการพัฒนาและ
ปรับปรุงแก้ไข และหาความเชื่อมั่นในการทำนายเกี่ยวกับอนาคต"

Jury Pill (1971: 58) กล่าวถึง เทคนิคเดลฟายว่า "เป็นวิธีการ
ที่นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาใช้อย่างมีระบบ"

Robert C. Judd (1971: 156) กล่าวถึง การวิจัยแบบเทคนิคเดลฟาย
ว่า "เมื่อใดก็ตามที่ข้องการคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือเมื่อใดก็ตามที่เห็นว่า
ความสอดคล้องต่อเนื่องกันระหว่างเป้าหมาย (Goal) และวัตถุประสงค์ (Objective)
เป็นสิ่งสำคัญแล้ว เมื่อนั้นควรใช้เทคนิคเดลฟาย และในการศึกษานั้นเทคนิคเดลฟายยัง
อาจใช้ประโยชน์ในการหาค่านิยมที่สอดคล้องต่อกัน และในการประเมินผลสิ่งใด ๆ"

เกษม บุญออน (๒๕๒๒ : ๒๖-๒๗) อธิบายว่า "เทคนิคเดลฟายเป็นวิธี
ที่มีระบบที่ใช้ความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ เป็นความคิดเห็นจาก
ตัวเขาเอง โดยมีค่าหนึ่งถึงความคิดเห็นของผู้อื่นเลย"

นาคยา บิลันชานนท์ (๒๕๒๖ : ๑๓๔) กล่าวถึง เทคนิคเคลฟายว่า "วิธีนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังเรื่องอนาคตจากบุคคลที่เราเห็นว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง"

กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยของเคลฟายเทคนิค เริ่มต้นด้วยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะทำการวิจัย และการใช้ชุดของแบบสอบถาม (Questionnaire Series) เนื่องจากเทคนิคเคลฟายนี้เป็นกระบวนการวิจัยที่ใช้ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลัก ดังนั้นเพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ถูกต้องแน่นอน จึงต้องมีการถามย้ำกันหลายครั้ง โดยใช้ชุดของแบบสอบถามดังกล่าว

ในขั้นแรกผู้วิจัยจะต้องกำหนดกรอบ (Frame) ของการวิจัยเนื่องจากประเด็นปัญหาที่ศึกษาเป็นประเด็นเชิงคุณลักษณะซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวาง การกำหนดกรอบของการวิจัยจะทำให้เห็นภาพของการวิจัยชัดเจน กรอบของการวิจัยอาจได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง หรือจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิบางท่าน เมื่อได้กรอบของการวิจัยแล้วจึงนำมาสร้างแบบสอบถามฉบับที่ ๑ ซึ่งจะเป็นคำถามกว้าง ๆ เกี่ยวกับประเด็นปัญหาของการวิจัย คำถามในรอบแรกนี้จึงมักจะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางภายในกรอบที่กำหนด

แบบสอบถามรอบที่ ๒ เป็นขั้นตอนที่สำคัญและยากมากที่สุดของการวิจัยแบบเทคนิคเคลฟาย ผู้วิจัยจะต้องนำข้อมูลที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญทุกคนในแบบสอบถามปลายเปิดรอบแรกเข้าด้วยกัน ตัดข้อความที่ซ้ำกัน หรือ ตัดส่วนที่เกินไปจากกรอบของการวิจัยที่กำหนดไว้ออกไป ในการรวมข้อความเข้าด้วยกันนี้ผู้วิจัยอาจหาคำที่ครอบคลุมข้อความทั้งหมดได้ แต่ทั้งนี้จะต้องคงความหมายเดิมของผู้เชี่ยวชาญไว้ด้วย ข้อความที่รวบรวมมานี้จะถูกนำมาเป็นข้อกระทงในลักษณะมาตราประเมินค่าอาจเป็นสเกลตั้งแต่ ๑-๕ หรือ ๑-๖ แล้วแต่ความเหมาะสม การประเมินค่าในแบบสอบถามรอบนี้จะเน้นการจัดจำกับความสำคัญ หรือความเป็นไปได้ของเหตุการณ์

แบบสอบถามรอบที่ ๓ โดยปกติจะประกอบไปด้วยประโยคหรือข้อความ เหมือนกับแบบสอบถามรอบที่สอง แต่มีการเพิ่มเติมการรายงานให้ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วม วิจัยไต่ถามความคิดเห็นของกลุ่มโดยแสดงตำแหน่งในฐานนิยม (Mode) หรือค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละ ข้อคำถาม รวมทั้งตำแหน่งที่ผู้เชี่ยวชาญคนนั้น ๆ ตอบในแบบสอบถามรอบที่สอง ทั้งนี้เพื่อ เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญไต่ถามความหมาย หรือความแตกต่างของคำตอบของตนในรอบ ที่ ๓ นี้ โดยอาจเปลี่ยนแปลงคำตอบของตนให้เข้ามาอยู่ในพิสัยระหว่างควอไทล์ หรือ ยืนยันคำตอบเดิมของตน แต่หากคำตอบเดิมอยู่นอกพิสัยระหว่างควอไทล์ ผู้เชี่ยวชาญ จะต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วย

แบบสอบถามรอบที่ ๔ มีลักษณะเช่นเดียวกับแบบสอบถามรอบที่สาม แต่ใช้ผล การวิเคราะห์ในรอบนี้ในการพิจารณาเสนอผลการวิจัย

โดยทั่วไปการวิจัยโดยใช้เทคนิคเคลฟาย จะใช้แบบสอบถาม ๔ รอบด้วยกัน (เกษม บุญอ่อน ๒๕๒๒ : ๒๗) ส่งให้ผู้เชี่ยวชาญทุกคนตอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ เป็น เอกฉันท์สอดคล้องตรงกัน หรือเป็นอย่างเดียวกัน ทั้งในค่านิยมความคิดเห็น คำทำนาย และความเชื่อของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แต่ในบางกรณีอาจใช้แบบสอบถามเพียง ๒-๓ รอบ เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าฉบับแรกเริ่มต้นด้วยการใช้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญลงมติ หรือ จักอันตีความสำคัญ เมื่อถึงแบบสอบถามฉบับที่ ๒ หรือที่ ๓ อาจจะพบว่าไม่มีการ เปลี่ยนแปลง หรือมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมากของคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ หรือพิสัย ระหว่างควอไทล์แคบมาก เมื่อเป็นเช่นนั้นกระบวนการวิจัยก็สามารถยุติได้ (สมบูรณ์ คณินยะ ๒๕๒๔ : ๑๓)

ผู้เชี่ยวชาญในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยแบบเทคนิคเคลฟาย คือ การอาศัยข้อคิดเห็นจากการตอบ ของผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นผลการวิจัยจะน่าเชื่อถือหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ เลือกสรรมานั้นสามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้เพียงใด ผู้เชี่ยวชาญจึงควรเป็นผู้รอบรู้ และรู้สึกในประเด็นที่ศึกษาอย่างจริงจัง เป็น "ผู้รู้" หรือ "Expert" ในเรื่องนั้น ๆ

อาจเป็นผู้ที่ศึกษาในเรื่องดังกล่าวมาเป็นเวลานาน เป็นผู้มีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบ หรือ มีประสบการณ์โดยตรงในประเด็นที่ศึกษา (ชนิตา รัชพลเมือง ๒๕๒๔ : ๕๒)

สภาพ วากเขียน (๒๕๒๕ : ๓๕-๔๐) กล่าวถึง ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้มีประสบการณ์ สูง หรือ ผู้เชี่ยวชาญนั้นว่าหมายถึง "ผู้ที่มีทักษะ หรือผู้ที่เคยลงมือปฏิบัติงานใด ๆ จน ได้รับความรู้เป็นที่ประจักษ์... หรือ เป็นผู้ที่ได้รับการฝึกฝน มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษ ในสาขาวิชานั้น ๆ หรือเป็นผู้ที่มีความรู้เป็นพิเศษในสาขาที่เขาสนใจ"

Webster's Dictionary (1971: 800) ได้ให้คำจำกัดความของ ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ว่า "คือบุคคลซึ่งได้รับการฝึกฝน มีทักษะ และความรู้เป็นพิเศษ ในสาขาวิชานั้น"

Norman Dalkey (อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน ๒๕๒๒ : ๒๒-๒๔) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยของบริษัทแรนด์ (Rand Corporation) กล่าวว่า "ผู้เชี่ยวชาญ คือ ผู้ที่มีความรู้เป็นพิเศษในสาขาที่เขาสนใจ"

ผู้วิจัยจึงควรกำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญเพื่อจัดสรรกลุ่มคนที่ จะเข้าร่วม ในการวิจัย หรือ อาจอาศัยการสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิในวงการนั้น ๆ ให้เสนอ รายชื่อบุคคลซึ่งควรได้รับการเลือกสรรให้เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ การคัดเลือกนี้จำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ที่เหมาะสมจริง ๆ

สำหรับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะกลุ่มและประเด็น ปัญหาที่ศึกษา หากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเป็นเอกพันธ์ (Homogeneous Group) อาจจำเป็นต้องใช้เพียง ๑๐-๑๕ คน แต่ถ้ากลุ่มมีความแตกต่างกัน มีลักษณะเฮเทอโรจีนัส (Heterogeneous Group) อาจต้องใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวนมาก (ชนิตา รัชพลเมือง ๒๕๒๔ : ๕๓) แต่จากผลการวิจัยของ Thomas T. McMillan (อ้างถึงใน เกษม บุญอ่อน ๒๕๒๒ : ๒๔) ได้วิจัยเกี่ยวกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่เหมาะสมที่ใช้ในการวิจัย แบบเคสสตาดี ผลของการวิจัยได้นำเสนอเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ในที่ประชุมประจำปีของ California Junior Colleges Association ว่า หากจำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ วิจัยมีตั้งแต่ ๑๗ คนขึ้นไป อัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะน้อยมาก

ตารางที่ ๔ แสดงการลดลงของความคลาดเคลื่อนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญที่มากขึ้น

จำนวนผู้เชี่ยวชาญ (Panel Size)	ช่วงการลดลงของความ คลาดเคลื่อน (Error- reduction)	ความคลาดเคลื่อนลดลง (Net-charge)
๑ - ๕	๑.๒๐ - ๐.๗๐	๐.๕๐
๕ - ๘	๐.๗๐ - ๐.๕๘	๐.๑๒
๘ - ๑๓	๐.๕๘ - ๐.๕๘	๐.๐๘
๑๓ - ๑๗	๐.๕๘ - ๐.๕๐	๐.๐๐
๑๗ - ๒๑	๐.๕๐ - ๐.๘๘	๐.๐๒
๒๑ - ๒๕	๐.๘๘ - ๐.๘๖	๐.๐๒
๒๕ - ๒๘	๐.๘๖ - ๐.๘๘	๐.๐๒

(McMillan อ้างถึงใน เกมม บุญออน ๒๕๒๒ : ๒๔)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่จะใช้ในการวิเคราะห์ผลจากการวิจัยแบบเคสพายนั้น โดยทั่วไปมักใช้ค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) (เกมม บุญออน ๒๕๒๓ : ๒๗) และ ฌรัฐภา สรรพศรี โคออธิบายว่า สถิติที่น่ามาใช้คือ สถิติเกี่ยวกับการวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง (Central Tendency) อันได้แก่ฐานนิยม (Mode) หรือมัธยฐาน หรือค่าเฉลี่ย (Mean) เพื่อแสดงตำแหน่งความคิดเห็น เนื่องจากมาตราที่ใช้กับค่าตามมีเพียงเล็กน้อย ดังนั้นการใช้ค่าเฉลี่ยจึงไม่เหมาะสม จะมีการใช้มัธยฐานมากกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกรณีที่จะพยายามแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเวลา ปริมาณ หรือสภาพการณ์ในอนาคต มักนิยมใช้มัธยฐานหรือฐานนิยม (ฌรัฐภา สรรพศรี ๒๕๒๕ : ๒๘)

ลักษณะเด่นและลักษณะค้อย

กระบวนการวิจัยทุกชนิดย่อมมีจุดเด่นและจุดอ่อนอยู่เสมอ การที่จะตัดสินใจเลือกใช้กระบวนการวิจัยแบบใดจะต้องพิจารณาถึงจุดเด่นและจุดค้อยดังกล่าวด้วย เพื่อจะได้เลือกใช้กระบวนการวิจัยที่เหมาะสมกับประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษา โดยให้มีข้อบ่งชี้ที่เด่นชัดที่สุดเท่าที่จะทำได้ เทคนิคเคลพายก็เช่นเดียวกันกับกระบวนการวิจัยแบบอื่น ๆ ซึ่งพอจะสรุปในประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

ลักษณะเด่น

๑. สามารถใช้ในการรวบรวม และหาความสอดคล้องของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้โดยไม่ต้องจัดให้มีการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองและทำได้ยาก

๒. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนเป็นอิสระ ไม่ได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลหรือการครอบงำทางความคิดของกลุ่มหรือผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ เพราะผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนไม่ทราบว่าผู้ใดบ้างได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นผู้เชี่ยวชาญ และไม่ทราบว่าผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ จะมีความคิดเห็นในข้อความอย่างไร ผู้เชี่ยวชาญจะรู้เฉพาะคำตอบของตนเองเท่านั้น

๓. เนื่องจากการถามย้ำหลายรอบ คำตอบที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญจึงได้รับการกลั่นกรองอย่างละเอียดรอบคอบ ช่วยให้ความเชื่อมั่นของข้อมูลที่ได้รับสูงขึ้น

๔. เทคนิคเคลพายสามารถรับข้อมูลจากคนจำนวนมากโดยไม่มีข้อจำกัดทางสภาพภูมิศาสตร์

๕. ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่ำ

๖. เป็นวิธีการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสูง

ลักษณะข้อ

๑. การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญเป็นส่วนสำคัญของเทคนิคเคลฟาย ความเชื่อถือคือ ใ้ของการวิจัยขึ้นอยู่กับผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมในการออกแบบสอบถามในการวิจัย แต่สภาพผู้เชี่ยวชาญในประเทศไทยพบว่ามีลักษณะเป็นผู้เชี่ยวชาญน้อย ฉะนั้นวิธีการคัดเลือกจึงมีความสำคัญมาก

๒. การถามย้ำหลาย ๆ รอบตามกระบวนการวิจัยนั้น อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญเกิดความเบื่อหน่าย ไม่เต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ ซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อถือใ้ของข้อมูล

งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่ใช้เทคนิคเคลฟาย

งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่ใช้เทคนิคเคลฟาย เช่น Swedish Agency for Administrative ใ้สำรวจการจัดห้องสมุดเพื่อการวิจัยในสวีเดน วัตถุประสงค์ของการศึกษาคั้งนี้เพื่อลดความไม่แน่นอนเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต ในสาขาสารนิเทศศาสตร์ และเอกสารสนเทศ อีกทั้งเพื่อการศึกษาทางเลือกเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ใ้ส่งแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญจากสาขาวิชาต่าง ๆ ๔๔ คน จำนวน ๓ รอบ แบบสอบถามจะครอบคลุมเหตุการณ์ที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต ๒๐๐ เหตุการณ์ และเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้นโดยประมาณ โดยเน้นเรื่องราวต่าง ๆ คั้งนี้คือ ห้องสมุดในอนาคต พัฒนาการของเทคโนโลยีในด้านการจัดเก็บและเผยแพร่ข่าวสาร พัฒนาการของข่าวสารและเอกสารในอนาคต ปรากฏผลสรุปใ้คั้งนี้คือ พัฒนาการของเทคนิคในการจัดเก็บและส่งผ่านข่าวสารจะใช้รูปแบบใหม่มากขึ้น สื่อที่เป็นกระดาษจะถูกแทนที่ด้วยสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ และจะใช้เครื่องจักรกลในการจัดเก็บและเผยแพร่ข่าวสาร

ต่อมาใ้มีการวิจัยซึ่งจัดเตรียมสำหรับใ้โครงการ The Council of Deans and Directory ในการประชุมของ AALS (American Association Library School) ในปี ค.ศ. ๑๙๕๖ ซึ่งมีความสำคัญต่อการวางแผนห้องสมุด และการศึกษามรรณารักษใ้ในอนาคต โดยใ้เทคนิคเคลฟาย (Delphi Technique) ในการรวบรวม

ข้อมูล และใช้แบบสอบถาม ๒ รอบ ส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกของสมาคม
โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกัน คณบดี และอาจารย์ในคณะ จากรายงาน
คำถาม ๔๕ เหตุการณ์ ให้ผู้ตอบเลือก ๒๐ เหตุการณ์ ซึ่งอาจจะเกิดและมีอิทธิพลต่อ
ห้องสมุด และการศึกษามรรณารักษศาสตร์ คำถามรอบที่ ๒ ผู้ร่วมการวิจัยจะแสดง
"ความเป็นไปได้" ของการเกิดเหตุการณ์ทั้ง ๒๐ เหตุการณ์ และ "ความต้องการ"
ในแต่ละเหตุการณ์ของผู้ตอบ ผลของการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความ
สำคัญต่อห้องสมุด และการศึกษามรรณารักษศาสตร์ ปัญหาทางเศรษฐกิจตกต่ำเป็นสาเหตุ
ที่ทำให้โรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ลดลง และเปลี่ยนเป็นสหสาขาวิชา วิธีการสอนแบบ
เก่า ๆ จะหมดไปใน ๘๐% ของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์ จะใช้อุปกรณ์การสอนอื่นๆ
แทน เช่น เครื่องจักรกลทางการสอน โทรทัศน์วงจรปิด โสภทัศน์วีดีโอ และการสอนที่มี
คอมพิวเตอร์ช่วย (Boaz 1972: 315-323)

ต่อมา Otto (1982: 85-88) ได้เสนอรายงานการวิจัยในการประชุม
ประจำปีของสมาคมโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์อเมริกา (Annual Conference of
the Association Library Schools) ในปี ค.ศ. ๑๙๘๐ เรื่องบรรณารักษ
ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในปี ๒๐๐๐ ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อรวบรวมคำทำนายจากผู้รู้เกี่ยวกับ
หน้าที่ บทบาท สถานภาพของบรรณารักษห้องสมุดมหาวิทยาลัย ตลอดจนทักษะและ
ความรู้ในอนาคต โดยใช้เทคนิคเคลฟายจำนวน ๓ รอบ สอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน ๑๒๓ คน ซึ่งเป็นบรรณารักษห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ให้บริการชุมชน อาจารย์
จากคณะซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษามรรณารักษในมหาวิทยาลัย และผู้บริหารสูงสุด
จากห้องสมุดใหญ่ ๆ ผลการวิจัยด้านการศึกษา และคุณสมบัติของบรรณารักษระดับ
อุดมศึกษามีดังนี้คือ หลักสูตรบรรณารักษศาสตร์เกี่ยวกับวิชาดั้งเดิม เช่น วิชาการ
บริหารงานห้องสมุด การทำบัตรรายการ และการจัดซื้อยังคงเป็นวิชาที่สำคัญ ถึง
แม้ว่าผู้เข้าร่วมวิจัยจะไม่พอใจ สำหรับวิชาที่เสนอให้มีในอนาคตได้แก่ วิชาเทคโนโลยี
ทางการศึกษา และทักษะการวิจัย ส่วนทักษะที่ผู้เข้าร่วมวิจัยเห็นว่าสำคัญมากในปี
๒๐๐๐ ได้แก่ ทักษะในวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศศาสตร์ (Information Science
Technology) ทักษะการวิจัย ความรู้ทางสถิติ ทักษะในการสื่อสารและความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคล

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ ๒ ข้างต้น ทำให้สามารถมองภาพรวมของการศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย ชัดเจนขึ้น ทั้งในแง่พัฒนาการและสภาพในปัจจุบัน รวมทั้งเทคนิคการวิจัยแบบเคลฟายซึ่งใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พอสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้คือ

๑. การศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๘๓ โดย Melvil Dewey มรรชาภิบาลชาวอเมริกัน วิวัฒนาการมาตามลำดับจนกระทั่งปัจจุบันจัดการศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์เป็นการศึกษาในระดับปริญญาโท ระดับหลังปริญญาโท และระดับปริญญาเอก

๒. การศึกษามรรชาภิบาลศาสตร์ในประเทศไทย ริเริ่มเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดย Dr. Francis Lander Spain ซึ่งเป็นอาจารย์มรรชาภิบาลศาสตร์ชาวสหรัฐอเมริกา การจัดการหลักสูตรของไทยจึงมีแบบแผนจากประเทศสหรัฐอเมริกา แล้วพยายามดัดแปลงปรับปรุงให้สอดคล้องกับสังคมไทย ในปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาระดับวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เปิดสอนมรรชาภิบาลศาสตร์ในระดับปริญญาตรีอย่างแพร่หลาย และเปิดสอนระดับปริญญาโทในบางมหาวิทยาลัย

๓. เทคนิคการวิจัยแบบเคลฟาย เป็นเทคนิคการวิจัยที่ระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสอบถามตามย่ำประมาณ ๓-๔ รอบ เพื่อทดสอบความมั่นใจ มีประโยชน์ในการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่าในต่างประเทศนำมาใช้ในทางมรรชาภิบาลศาสตร์พอสมควร

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย